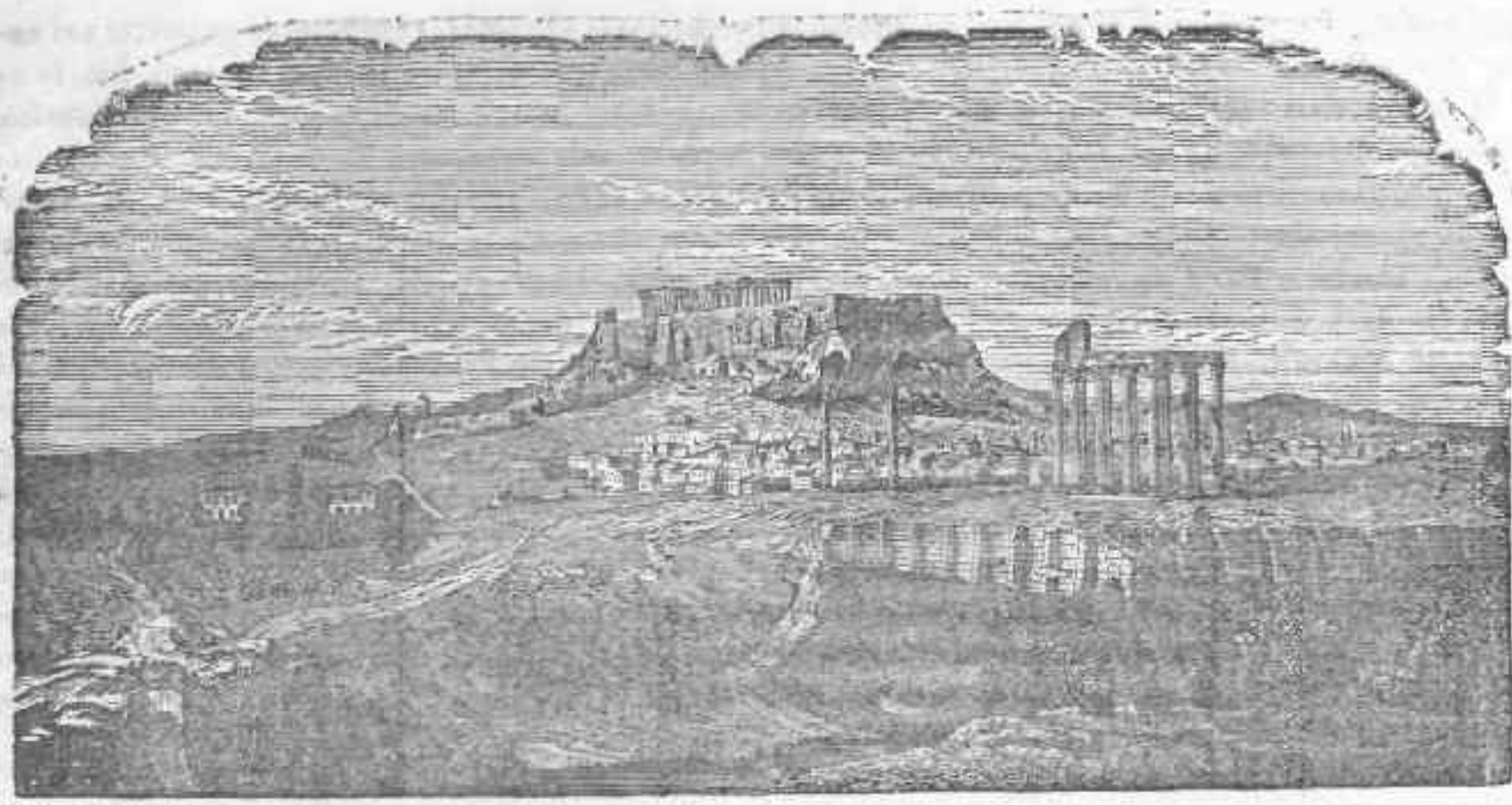

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1861.

ΤΟΜΟΣ ΙΒ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 277.

Ἡ κατωτέρω περιγραφή ἀπεσπάρθη κατ' ἐπίμενον ἡμῶν παράκλησιν ἐξ ἀνεκδότου συγγράμματος τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Κ. Κ. Φραγκοπούλου, ἐπιγραφομένου « Περὶ πλοῦς Μακεδονίας καὶ ἐλάσσονος Ἀσίας μετὰ τῶν παύται προσκειμένων μεγαλονήσων, ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ Δρόμου τοῦ Λουδοβίκου ἐν ἔτει 1816. » Τὸ σύγγραμμα τοῦτο περιέχει πολλὰ ἀξία καὶ περιεργίας καὶ λόγου, ἰδίως δὲ πολλὰς ἱστορικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς ἐρεῖνας. Εὐχόμεθα δὲ νὰ εὐρεθῇ τις φιλόμους ἡμετέρας, μὴ ἀγαπῶν μόνον τὴν διαπαραστήσαν ἀμοιβήν, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἐκδοσὶν αὐτοῦ.

ΣΗΜ. ΠΑΝΔ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

*Αἱ τρεῖς χερσόνησοι τῆς Χαλκιδικῆς
Παλλήνη, Σιθωνία, Ἀκτὴ.*

—οοο—

Διορίσμου 7-10. Ἀναχώρησις ἐκ Θεσσαλονίκης. — Περὶ πλοῦς Παλλήνης. — Καταστροφὴ τῆς χερσονήσου τὸ 1821 ὑπὸ τῶν Τούρκων νέος αὐτῆς συνοικισμός. — Ἀρχαιότητες ἐν Ἀθύτρ. — Προσόρμις εἰς Παλλήνην πλοῖου τευρκικοῦ πλήρους στρατευμάτων. — Θέσις τῆς ἀρχαίας πόλεως Θράμβου. — Γορῶν ἐν Σιθωνίᾳ. — Τρικυμ' αἰξωθεν τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἀκτὸς. — Ὅψεις τοῦ Ἀθωνος. — Στασιμότητα τοῦ ὄρους. — Περιγραφή τῆς φάσεως τοῦ ἁγίου ὄρους. — Ἀφίξις εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Σίμωνος Πέτρας. — Ἱστορία αὐτοῦ. — Ἀνεκδοτὰν Κορυζωνος καὶ ἀφαιρέσεως χειρογράφων. — Τίνας ἐν γένει αἱ βιβλιοθήκαι τοῦ Ἀθῶ. — Ἱστορικά μνημεῖα τοῦ ὄρους καὶ σπουδαιότης αὐτῶν. — Ἱστορικά μνημεῖα σωζόμενα ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Σίμωνος Πέτρας. — Ἐπίσκεψις τοῦ μοναστηρίου τοῦ Γρηγορίου καὶ ἱστορικὰ ἐν αὐτῷ μνημεῖα. — Μοναστήριον Διονυσίου. — Χρυσόβουλλον αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ κτίτορας αὐτοῦ. — Οἱ μοναχοὶ τοῦ μοναστηρίου. — Ὁ μοναχικὸς βίος οὐκ ἀν-

τίκεται τῇ φύσει. — Κρίσις Φαλμερόφερ πρὸς τῶν μοναχῶν τοῦ ἁγίου ὄρους. — Τρεῖς βαθμοὶ τοῦ μοναστικοῦ βίου, μοναχὸς, καλλιῶται καὶ ἀσκηταί. — Ἔργα καὶ σχέσις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους, κτλ. κτλ.

—οοο—

Ἦδη τὸ πλοῖον ἡμῶν πρὸ μιᾶς καὶ ἐπέκεινα ὥρας ἐκπλεῦσαν τοῦ λιμένος, παρέπλει πλησίον τὰς καλὰς καὶ πολυχυθρούς ποτε, νῦν δ' ἐρήμους καὶ πενθήρεις ἀκτὰς τῆς Παλλήνης. Ποῦ νῦν αἱ ἐπὶ τῶν Μηδικῶν ὀκτὼ πόλεις τῆς μικρᾶς χερσονήσου ταύτης; Ποῦ ἐτι ἀνωτέρω αἱ τριάκοντα δύο ἐλεύθεραι πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς; Τὰ πάντα τοῦ βαρβάρου ἡ χεὶρ κατηρτίμωσε καὶ ἠράνισε, μόνον δὲ τὴν κυανὴν ἡμῶν θάλασσαν καὶ τὸν αἰθέριον οὐρανὸν ἀφῆκεν ἀνύβριστα καὶ ἀνεπηρέαστα! Ἡ καλλίστη αὕτη Παλλήνη, τῆς Χαλκιδικῆς ἡ δυτικωτάτη χερσονήσος, ἡ τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις καλουμένη Φλέγρα (α), ἥν παρὰ πλέομεν ἔρημον, περιεῖχε ποτὲ κύκλῳ παραθαλασσίους τὰς ἐξῆς ἀνθρώρας καὶ ἀκμαίας πόλεις· α) τὴν Ποτίδαιαν, τὴν μετὰ ταῦτα κληθεῖσαν Κασσάνδρειαν, ἐξ ἧς καὶ πᾶσα ἡ χερσονήσος ἐκλήθη κατόπιν Κασσάνδρα· β) τὴν Σάνην· γ) κατωτέρω τὴν Μένδην ὀπισθεν τοῦ Ποσιδίου ἀκρωτηρίου, ὃ μέχρι τοῦ νῦν καλεῖται Ποσίδι (δ)· δ) τὴν Σκιώνην· ε) τὴν Θράμβον ὀπισθεν τοῦ τελευταίου τῆς χερσονήσου ἀκρωτηρίου τοῦ Καναστραίου· ς) ἐντὸς τοῦ Γορωναίου κόλπου, τὰς Αἰγὰς· ζ) τὴν Νεάπολιν· καὶ η) τὴν

(α) Ἀνέκδοτ. στίχ. 1404. Στράβ. 330.

(δ) Διόδωρος 44. κεφ. 129. Βουκλ. 4, 129.

Ἄφρτιν (α). Ἐκ τῶν ὀκτὼ τούτων πόλεων οὐδεμία σήμερον σώζεται!

Τὴν 8 Αὐγούστου, μίαν περίπου ὥραν μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, εἰσεπλεύσαμεν εἰς τὸν Τοριωναῖον κόλπον (κόλπον τῆς Κασσάνδρας), καὶ ἠγκυροβουλῆσαμεν ὀπισθεν τοῦ Κανατταίου ἀκρωτηρίου (Παλλιοῦρι τανῦν), ἀπέναντι ἀσήμερον τινὸς κώμης τῆς Καψοχώρας. Ἐγὼ δὲ μετ' ὀλίγον ἐπιβὰς τῆς ἀκάτου, μετέβην εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Κασσάνδρας Ἀθῦτον. Ἀλλὰ καὶ αὕτη κατ' οὐδὲν διαφέρει τῆς Καψοχώρας· πανταχοῦ ἐρήμωσις καὶ δουλεία! Πλὴν καὶ τοὶ ἡγερόνησοι τῆς Κασσάνδρας, ὡς χώρα τὴν σήμερον ἔρημος σχεδὸν, οὐδὲν παρέχει ἄξιον λόγου ἐν γένει, δι' ἧμας ὅμως εἶναι καὶ αὗτος τόπος ἱερός· καθότι καὶ ἐνταῦθα ποταμὸν ἐρύθη τῶν μαρτύρων τῆς ἐλευθερίας· τὸ αἷμα. Ἡ Κασσάνδρα ἔχει κακτημένα ἤδη δικαιώματα ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς πατρίδος, ὑψώσασα τὸ 1821 τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας, ἧς τὴν τιμὴν γενναίως ἡμίνατο μέχρι τελευταίας ῥανίδος τοῦ αἵματος. Ἐννεακόσιοι μαχῆται, συναθροισθέντες ἐκ πάσης Παλλήνης εἰς τὸν ἰσθμὸν, τὸν χωρίζοντα τὴν χερσόνησον ἀπὸ τῆς λοιπῆς Χαλκιδικῆς, καὶ κόψαντες αὐτὸν διὰ πολυχειρίας, ὠχυρώθησαν ἐν τῇ θέσει ὅπου ἔκειτο ποτὲ ἡ ἀρχαία Ποτίδαια (β). Ἐνταῦθα ὡς ἀληθεῖς Μακεδόνες ἐδέχθησαν τὸν Ἀβούλ Ἀβούτ Πασᾶν ἐπιπεσόντα κατ' αὐτῶν μετὰ ὀκτὼ χιλιάδων Τούρκων. Φοβερὰ ὑπῆρξεν ἡ προσβολή, λαμπρὰ δὲ καὶ γενναία ἡ ἀμυνα. Οἱ Τούρκοι, καὶ τοὶ τοσοῦτον ἀνώτεροι, καὶ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν παρασκευὴν τοῦ πολέμου, ἤθελον ἐπὶ τέλους ἀναγκασθῆναι νὰ φύγωσιν ἐνταῦθεν κατησχυμένοι, ἀν βαθεῖα τις καὶ ζοφερά νύξ δὲν ἐπῆρχετο αὐτοῖς βοηθός. Ὁ Ἀβούλ Ἀβούτ δὴλονότι ἰδὼν, ὅτι διὰ τῆς θυνάμεως καὶ τῆς βίας οὐδὲν ἐνταῦθα περαινέει, καίρουλακτῆρας νύκτα τινὰ σκοτεινὴν, ἐξ ἑνὸς μὲν προσέβαλεν αἶφνης ἔμπροσθεν τοὺς Κασσανδρεῖς, ἐξ ἄλλου δὲ περαιτέρω διὰ πολυχειρίας χερσώσας τὴν διώρυγαν, διέβη εἰς τὴν χερσόνησον καὶ ὀπισθεν ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν, μηδεμίαν ἔχοντων ιδέαν. Τεθέντες δὲ οὕτω μεταξὺ δύο πυρῶν καὶ προσβαλλόμενοι πανταχοῦθεν, ἀπαντες σχεδὸν ἔπεσαν ἐντίμως ἐπὶ τοῦ σημείου εἰς ὃ ἐτάχθησαν, καταλιπόντες ἡμῖν αἶδιον τῆς ἀθανάτου θόξης αὐτῶν τὸ μνημόσυνον. Αἱ ἐπεληθούσαι λεηλασίαι καὶ δρώσεις τῆς χώρας, καὶ ἡ κτηνώδης κατάθλιψις τῶν ἐναπολειφθέντων ὡς ἐπιτοπλεῖστον γυναικῶν, γερόντων καὶ παιδῶν, ἠρήμωσαν τὸν ἐπίγειον τοῦτον παράδεισον, καταστάντα ἐπὶ δύο ὀλόκληρα ἔτη ἡ φωλεὰ τῶν ληττῶν καὶ τῶν πειρατῶν ἢ κατὰδυσις. Βεβηληδὸν δὲ καὶ κατ' ὀλίγον τῆς πατρίδος ἡ μαγνητικὴ δύναμις ἔσυρεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὰ λείψανα τῶν χιλίων ὀνομάτων, ἧτοι οἰκογενειῶν, αἱ ὧκουν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ χερσονήτῳ, καὶ τριακόσιοι οἰκογένειαι εἰσι διασπαρμέναι νῦν ἐφ' ἅπασαν τὴν Κασσάνδραν, εἰς ἑνδεκα μικρὰ συνωκισμέναι χωρία, οἷον Παλλιοῦρι, Καψοχώραν, Ἀ-

ρίαν Παρασκευὴν, Τσακράνικα, Πολύχρονον, Παζαράκια, Κάλιατρα, Φούρκαν, Βάλτον, Ἀθῦτον, Πόρταις. Ἐκ τῶν ἑνδεκα τούτων χωρίων, ἡ ἀρχαία θέσις τῶν δύο τελευταίων εἶναι ἀνεκρίβητος, καθότι αἱ μὲν Πόρταις, τὰ προπύλαια οὕτως εἶπεῖν τῆς Παλλήνης, κεῖνται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου ὅπου ἡ ἀρχαία Ποτίδαια, ἡ μετὰ ταῦτα Κασσάνδρεια, τὸ δὲ ὄνομα Ἀθῦτο, σαφέστατα μαρτυρεῖ τὴν ἀρχαίαν Ἀφρτιν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς κειμένην θέσεως, ὅπου καὶ τὸ σημερινὸν ὑπάρχει χωρίον, ὅπερ θεωρεῖται καὶ ὡς ἡ πρωτεύουσα τῆς Κασσάνδρας. Τὰ δὲ σωζόμενα ἐπὶ ἐνταῦθα ἱκανὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας τέχνης, βεβαιοῦσιν ἀναντιρρήτως τὴν ταυτότητα τῆς Ἀθῦτου μετὰ τῆς ἀρχαίας Ἀφρτίος.

Πλησίον τῆς Ἀθῦτου ταύτης ὑπάρχει ὁπῆτις ἐν τῇ γῇ φέρουσα εἰς τὰ ἔνδον· μήπως τάχα ἐνταῦθα ὑπῆρχε τὸ περίφημον τῶν Ἀφρταίων μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἀμμωνος, ὃς καὶ τῷ Λυσάνδρῳ, ὅτε ἐπολιόρκει τὴν Ἀφρτιν, νύκτωρ ἐπιφανεῖς, προηγόρευσε· «ὡς ἄμεινον ἐκείνω τε ἔσοιτο καὶ τῇ Λακεδαιμονίᾳ, πολέμου πρὸς Ἀφρταίους παυσταμένοις (α).» Μεταξὺ δὲ τῶν ἐραιπίων τοῦ ἁγίου Δημητρίου σώζεται καὶ τις ἀρχαία ἐπιγραφή δυσανάγνωστος, ἐπὶ τινος λίθου ὀγκωδεστάτου. Ἑτέρος τις μετ' ἐμὲ τὰ μέρη ταῦτα ἐπισκεπτόμενος, καὶ ἔχων πλεονέτερον διαθέσιμον χρόνον, μὴ λησμονήσῃ νὰ ἐξετάσῃ τούτην τὴν ἐπιγραφὴν, ἥτις ὡς μοὶ ἐβεβαίουν ὑπῆρχεν ὅλως διόλου ἀγνωστος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σωροῦ ἐκείνου τῶν λίθων. Ὁ ἥλιος ἤδη ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν αὐτοῦ, καὶ τὸ πλοῖον ἡμῶν ἔκειτο μακρὰν εἰς τὴν Καψοχώραν, ἀλλ' ἄνεμος βορρᾶς ἀρκετὰ σφοδρὸς ἐντὸς μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἔφερε τὴν ἀκατον ἡμῶν ἐν καιρῷ εἰς τὸν λιμένα τῆς Καψοχώρας, ὅπου ἀπὸ πρωῒας ὁ δρόμων ὠρμίζετο. Καὶ ἐνταῦθα δὲ εἰς τὸ ἔρημον σχεδὸν τοῦτο μέρος ἡ παρουσία τοῦ πλοίου ἡμῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν δυστυχῶν χωρικῶν τῆς Καψοχώρας.

Τὴν 9 Αὐγούστου λίαν πρωῒ ἐξῆλθον εἰς τὴν ξηρὰν ἕως ἐννεμήκοντα ναῦται, ἵνα πλύνωσι τὰ ἐνδύματα αὐτῶν εἰς τινὰ παραρρέοντα διαυγέστατον ῥύακα. Τὴν νύκτα δὲ ὠρμίσθη ὀπισθεν τοῦ ὅρους, ὅπερ προέχον εἰς τὴν θάλασσαν ἀποτελεῖ τὸν ὄρμον τῆς Καψοχώρας, πλοῖόν τι τουρκικὸν ἐρχόμενον ἐκ Θεσσαλονίκης, πλήρες στρατιωτῶν, οὓς μετέφερεν εἰς Ἀσίαν. Οἱ Τούρκοι μὴ γινώσκοντες ὅτι ὀπισθεν τοῦ ὄρους ὑπάρχει ὁ Δρόμων ἡμῶν, ἐξῆλθον τοῦ πλοίου αὐτῶν, καὶ ὠπλισμένοι καὶ ἀλλοτρίως κατέβηκον ἐν θριάμβῳ τὸ ὄρος, ἵνα ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν χωρικῶν καὶ διαρπάσωσι φιλικῶς τὸ χωρίον. Ἀλλ' ἅμα πλησιάζαντες εἰς τὸν ῥύακα, οὐ αἱ ὄχθαι ἐκαλύπτοντο ὑπὸ δένδρων, εἶδον πληθὺς ἀνδρῶν εὐρωπαίων, φυλακῆς, ἀξιωματικούς, λέμβους πολεμικάς, καὶ περαιτέρω αὐτὸν τὸν Δρόμονα, ὃς μόνος ὢν ἐντὸς λιμενίσκου περιωρισμένου ἐφαίνετο κολοσσιαῖος, ἀπὸ θηρίων

(α) Ἡρόδοτ. 7, 123. Ὁ Στράβων σελ. 330 ἀναφέρει μόνον τέσσαρας τὰς σπουδαιότερας Ἀφρτιν, Μένδην, Σικιόνην, Σάνην.

(β) Πινάκα τανῦν, καὶ Πόρταις τῆς Κασσάνδρας.

(α) Ὁρμ. Παυσαν. βιβλ. 3. κεφ. 18. § 2. «... Ἀφρταῖοι δὲ τιμῶσιν Ἀμμωνον οὐδὲν ἔπαιον, ἢ οἱ Ἀμμωνίαι Λιθίων.» Ἡρόδ. καὶ Πλούτ. Λυσάνδρ. 20.

εὐθὺς ἐγένοντο ἡμερὰ πρόβατα, καὶ μετὰ πολλῆς εὐταξίας καὶ κοσμιότητος ἐζήτουν ὑπὸ τῶν χωρικῶν ὅ,τι ἤθελον, καταβάλλοντες τὴν ἀξίαν του. Τοσοῦτον δ' οἱ χωρικοὶ καὶ μάλιστα αἱ γυναῖκες ἐνεθαρρύνθησαν, ὥστε μόλις ἐνέδιδον ἐπὶ τέλους καὶ ἐπὶ χρήμασι νὰ δώσωσι τὰ ἀναγκαῖα. Εἰς ἡμᾶς δὲ εὐγνωμονοῦντες διὰ τὴν ἀνέλπιστον ταύτην σύμπτωσιν, ἥτις ἀπῆλλαξεν αὐτοὺς μυρίων κακώσεων, ὧν πείραν καὶ ἄλλοτε ἔλαβον ἐν παρομοίᾳ τινὶ περιπτώσει, προσερχόμενοι ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες μετ' ἀπείρου ἀγάπης προσέφερον διάφορα λιτά δῶρα, ὃ μὲν σταφυλάς, ἡ δὲ σύκα, ἡ δὲ ὠά, καὶ ἄλλη ἄλλα, λαμβάνουσαι καὶ αὗται παρ' ἡμῶν εὐχαρίστως μικρὰ τινα ἄλλα ἀντίδωρα, πρὸς ἐνδειξὴν τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης.

Καταβαίνων δὲ παρὰ τὸ ρυάκιον ἀπὸ τοῦ χωρίου εἰς τὸν αἰγιαλὸν, προσέκοψα παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ εἰς τι τεμάχιον ἀρχαίου μαρμάρου ἐνεπιγράφου, φέροντος δύο μόνον στοιχεῖα, ΘΡ. Τὸ μάρμαρον τοῦτο βεβαίως ἦν τεμάχιον ἀρχαίας ἐπιγραφῆς. Εἰ μὴ δὲ ἦν πολὺ τολμικόν, ἤθελον ἐκφέρει τὴν γνώμην, ὅτι ἴσως ἐνταῦθα ἐκείτο ἡ ἀφανισθεῖσα ὅλως ἀρχαία πόλις Θράμβος, ἥτις, ὡς ἐκ τοῦ Λυκόφρονος καὶ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου σαφῶς ἐξάγεται, ἐκείτο ὀπισθεν τοῦ Καναστραίου ἀκρωτηρίου (α).

Περὶ Μεσσημβρίαν ἐναντίου πνέοντος τοῦ ἀνέμου κατελίπομεν τὴν ἡρωϊκὴν ἀλλ' ἀτυχῇ Κασσάνδραν, θέντες τὴν πρῶραν ἡμῶν πρὸς τὸν Ἄθω. Ἀπέναντι τῆς Καψοχώρας, ἐπὶ τῆς προσεχοῦς χερσονήσου Σιθωνίας, ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Τορώνης, ἥς ὁ λιμὴν κωρὸς καλούμενος τοσοῦτον ἦν ἀσφαλὴς, ἀκύμαντος καὶ ἀθύρσιμος, ὥστε παρέσχεν ἀφορμὴν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν «Κωρύτερος τοῦ Τορωναίου λιμένος (β).» Τὰ ὄρη τῆς Σιθωνίας, τῆς μέσης ταύτης χερσονήσου τῆς Χαλκιδικῆς, κεκαλυμμένα ὑπὸ νεφῶν σχεδὸν μέχρι θαλάσσης, οὐδὲν ἀγαθὸν προεμύνουσιν κατὰ τὰς παρατηρήσεις τῶν γεραιτέρων· ἀλλ' εἰς τὴν ἰσχύϊν πεποιθότες τοῦ πλοίου καὶ τὴν ναυτικὴν ἐμπειρίαν τοῦ πλοιάρχου ἡμῶν, λοξοδρομοῦντες ἐξήλθομεν περὶ δύσιν ἡλίου ἐκ τοῦ Τορωναίου κόλπου, ἐν γνώσει καθ' ἡμῶν προκαλέσαντες τὰ στοιχεῖα, ἃ ἀπὸ ὧρας εἰς ὧραν ἐπὶ μάλλον ἐξηγγριούντο. Μέχρι δεκάτης ὁ ἄνεμος ἦν μὲν σφοδρὸς καὶ ἐναντίος, ἀλλ' ὁ οὐρανὸς ἦν αἰθριὸς καὶ ἐφωτίζετο ὑπὸ τῆς σελήνης. Περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὅμως, ὅτε αἰματηρὸς ὀπισθεν τῶν ὀρέων ἔδυσε ὁ γλυκύτατος οὗτος τοῦ ναύτου παρήγορος, αἶφνης ὁ οὐρανὸς ἐσκοτίσθη κατακαλυφθεὶς ὑπὸ νεφῶν μελαντάτων, καὶ λαίλαψ δεινὴ ἐξεφύαγεν καταντικρὺ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Σιθωνίας ἡ Δεέρρις (γ). Ὁ συριγμὸς τῶν σχοινίων, καὶ ὁ κρότος τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἐν τῇ συστολῇ αὐτῶν δεραιμένων ἱστίων ἦν τοσοῦτος, ὥστε καὶ τὰ βροντοφωνότερα προστάγματα ἦν ἀδύ-

νατον ν' ἀκουσθῶσι. Τὸ βαθύτατον σκότος διέκοπτον ἀπὸ κειροῦ εἰς καιρὸν λαμπρόταται πλὴν συνάμα καὶ φρικωδέσταται ἀστραπαὶ καὶ βρονταί, κατερχόμεναι ἀπὸ τοῦ Ἄθω. Ἡ αἰφνιδίᾳ λάμψις αὐτῶν μεταβάλλουσα ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ τὸν μέλανα ὀρίζοντα εἰς λαμπροτάτην ἡμέραν, καθίστη μετὰ ταῦτα τὸ σκότος· ἐτι βαθύτερον καὶ φρικωδέστερον. Τὸ δὲ πλοῖον ἄνευ ἱστίων ξυλάρμενον ποντοποροῦν, ὑπὸ μόνῃς δὲ τῆς βίας τῶν ἀνέμων ὠθαύμενον, διέτρεχεν εἰς μίαν ὧραν δέκα μιλίων διάστημα, ἀφίνον ὀπισθεν αὐτοῦ οἱς φωτεινὸν κομήτην τὴν διασχιζομένην θάλασσαν. Τρεῖς ὀλοκλήρους ὥρας διήρκεσεν ἡ τρομερὰ αὕτη λαίλαψ, ἥτις ὡς αἶφνης ἠγέρθη, αὕτως ἀμέσως καὶ κατέπαυσεν· ἡ δὲ λαμπρὰ καὶ ἀνέμελος καὶ ἀκύμαντος τῆς 10 Αὐγούστου πρωΐα, εὔρεν ἡμᾶς παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἄθω ἀκινήτους σχεδὸν ἱσταμένους. Σπανίως δύναται τις νὰ ἴδῃ θέαμα τοῦτου μεγαλοπρεπέστερον καὶ λαμπρότερον. Ὁ Ἄθως αἶρος μαστοειδὲς, ὀξύτατον, ὑψηλότατον, οὐ οἱ τὴν κορυφὴν οἰκοῦντες ὁρῶσι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πρὸ τριῶν ὧρων τῆς ἐν τῇ παραλίᾳ ἀνατολῆς, ἢ ἴστατο οὐρανομήκης ἐνώπιον ἡμῶν, ῥίπτων ἐφ' ἡμᾶς τὴν ψυχροτάτην σκιάν του, καὶ τοι πολὺ ἀπ' αὐτοῦ ἐτι ἀπείχομεν. Τέλος δὲ καὶ δι' ἡμᾶς ἀνέτειλεν ὁ πρὸ πολλοῦ διὰ τοὺς λοιποὺς ἀνατείλας ἥλιος, ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους προβάς, καὶ τοὺς τρομεροὺς τοῦ Ἄθωνος βράχους περιχρυσώσας, οὓς μόνον οἱ ἐπ' αὐτῶν οἰκοῦντες ἀτρόμητοι ἀσκήται δύνανται νὰ θεῶνται ἀρόδως. Ἄν ποτε ὁ μέγας ἡμῶν ἐκεῖνος Ἀλέξανδρος ἐνέδιδεν εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Ἀρχιτέκτονος Στασιπράτους, ἵνα μεταβάλῃ τὸν Ἄθω εἰς ἀνδριάντα αὐτοῦ, ὁ Ἄθως σήμερον τριπλῆς σπουδαίας περιεργείας ἤθελον εἶσθαι μοναδικὸν ἀντικείμενον. Οἱ μὲν ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ἤθελον προσέρχεσθαι εἰς τὸ ὄρος, ὡς τοῦτο συμβαίνει καὶ σήμερον, ἵνα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὑψηλῆς ταύτης καὶ μελαγχολικῆς φύσεως λατρεύωσι τὸν θεὸν καθαρώτερον καὶ ἀγιότερον, οἱ δ' Ἕλληνες ἵνα προσκυνῶσι τὴν γιγαντιαίαν εἰκόνα τοῦ μεγάλου αὐτῶν Πανελληνίου βασιλέως καὶ στρατηγοῦ, ὃς κατέβαλε τὴν ὀφρὺν τῆς Ἀσίας, περιγαγὼν δὲ πανταχοῦ δαφνοστεφεῖς τὰς ἑλληνικὰς φάλαγγας, ὕψωσεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ δόξης τὸ Πανελλήνιον ὄνομα, πάντες δὲ τέλος οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ ἤθελον θαυμάζει ἐνταῦθα τὸ μεγαλοῦργον καὶ μεγαλεπήδον τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, τοιοῦτον φυσικὸν κολοσσὸν ὑποθαλούσης εἰς τοὺς κανόνας καὶ τὰ μέτρα αὐτῆς. Ὁ μέγας οὗτος ἀρχιτέκτων μεμφόμενος πάσας τὰς εἰκόνας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰς τε γραφομένας καὶ γλυφομένας καὶ πλαττομένας, ὡς ἔργα ἀνάξια τοῦ ἡθικοῦ τούτου κολοσσοῦ, ἀναβάς πρὸς Ἀλέξανδρον εἰς τὴν ἄνω Ἀσίαν, α ἔγω, εἶπεν, εἰς ἀσθάρτον, ὦ βασιλεῦ, καὶ ζῶσαν ὕλην καὶ ῥίζας ἔχουσαν αἰδίου, καὶ βάρος ἀκίνητον καὶ ἀσάλευτον, ἐγνωκά σου τὴν ὁμοιότητα καθέσθαι τοῦ σώματος· ὃ γὰρ Θράκιος Ἄθως, ἡ μέγιστος αὐτοῦ καὶ περιφανέστατος ἐξανέστηκεν, ἔχων ἑαυτῷ σύμμετρα πλάτη καὶ ὄψιν, καὶ μέλη, καὶ ἄρθρα, καὶ διαστήματα μορφοειδῆ, δύναται κατεργασθεῖς καὶ σχηματισθεῖς, εἰ-

(α) Στέφαν. Βυζ. ἐν λέξει. Λυκόφρ. στίχ. 1404.

(β) Ὁρα Ζηνοβ. παροιμ. ἑλλ. ἐκπ. 4, σελ. 68.

(γ) Ἡ Χερσονήσος Σιθωνία παντὺν καλεῖται Ἀόγκος, ἕνεκα τοῦ θαλάσσιου αὐτῆς. Ἐκ τῶν ἀκρωτηρίων δ' αὐτῆς τὸ μὲν πρὸς Δυμάς ἡ Δεέρρις, ὑπὸ τῶν ναυτικῶν γινώσκειται σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Τράπανι καὶ Ἀρέπανο, τὸ δὲ πρὸς Ἀνατελὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάρταλι.

κὼν Ἀλεξάνδρου καλεῖσθαι καὶ εἶναι, ταῖς μὲν βάσει-
σιν ἀπτομένου τῆς θαλάσσης, τῶν δὲ χειρῶν τῇ μὲν
ἐνγκυλίῳ καὶ φέροντο· πόλιν ἐνοικουμένην
μυρίανδρον, τῇ δὲ δεξιᾷ ποταμὸν ἀέναντον ἐκ ρι-
αλῆς σπεύδοντο· εἰς τὴν θάλασσαν ἐκχεόμενον. Ὡς
τῆς μεγαλοῦργου συλλήψεως τῆς φαντασίας, ἣν ὁ
Ἀλέξανδρος ἐπήνεσε μὲν, ἀγκασθεὶς τὸ φρόνημα καὶ
τὸ θάρρος τοῦ τεχνίτου, παρήτησε δὲ δυστυχῶς
θεωρήσας αὐτὴν ἐκ μονομερείας ὡς ὕβριν κατὰ τῆς
φύσεως! α Ἐκ μένειν, εἶπε, τὸν Ἄθω κατὰ χώραν.
ἀρκεῖ γὰρ ἐνὶ βασιλείᾳ ἐνυδρίσαντος εἶναι μνημεῖον·
ἐμὲ δὲ ὁ Κούκασος δείξει, καὶ τὰ Ἡμωδᾶ, καὶ ὁ
Τάναϊς, καὶ τὸ Κάσπιον πέλαγος, αὐταὶ τῶν ἐμῶν
ἔργων εἰκόνες. (α).

Ἀπείχομεν ἐτι τοῦ Ἄθω 20 περίπου θαλάσσια μί-
λια, καὶ τὸ ὄρος ἐφαίνετο πλησιέστατον καὶ ὑπερά-
νω ἡμῶν αἰωρούμενον. Τὸ ὕψος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπι-
φανείας τῆς θαλάσσης, ἐξ ἧς ἀναδύει ἀμέσως ὄρθιον
εἶναι 6400 πόδες· ἡ δὲ σκιά αὐτοῦ περὶ τὰς θερι-
νὰς τροπὰς, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τῶν ἀρχαίων
καὶ τὰς καταμετρήσεις τῶν νεωτέρων, πίπτει ἐπὶ
τῆς ἀγορᾶς τῆς πόλεως Μυρίνης τῆς νήσου Δήμου (β).
Ὁ ἀνεμος ἐπνεεν οὐριος μὲν πλὴν ὀλίγος, καὶ μόλις
τὸ πλοῖον κατὰ τρία ἢ τέσσαρα μίλια τὴν ὥραν
ἐπλησίαζε τὴν χερσόνησον. Τὰ παράλια μοναστή-
ρια, ὅτε μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἀνεπετάσμεν
τὴν σημαίαν, καὶ προσηγγίσμεν εἰς τὸ ὄρος μέχρι
θέας αὐτῆς, διὰ γενικῆς κωδονοκρουσίας ἐχαιρέτησαν
τὴν ἐμφάνισιν ἡμῶν. Ἴνα δὲ μὴ βραχδύνη ἐπὶ πολὺ
ἢ εἰς τὸ ὄρος ἀπόδασις, τοῦ ἀνέμου ὁλονὲν καταπαύ-
οντος, ἐμβὰς εἰς τὸν κέλητα μόνος ἀπέβην εἰς τὴν
ξηρὰν, μετὰ μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἀνένδοτον κωπη-
λασίαν, τοσοῦτον ἤμεθα ἐτι μακρὰν, ἐνῶ πάντες
ἐνομίζομεν ἐκ τοῦ πλοίου, ὅτι μόλις ἀπείχομεν δέκα
λεπτά ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ. Τὸ σημεῖον εἰς ὃ ἀπέβη-
μεν ἦν τὸ νεώριον τοῦ μοναστηρίου τῆς Σίμωνος πέ-
τρας, ὃ ἀνωθεν ἡμῶν ᾤκωτο ὀκροδοιμὸν ἐπὶ
βράχου καθέτου, ὑψηλοτάτου, καὶ προέχοντος εἰς τὴν
θάλασσαν ἐν εἶδει μικροῦ τινος Ἄθωνος. Ἦδη λοι-
πὸν εὐρισκόμην ἐντὸς τοῦ ἐπιγείου τούτου περα-
δείσου, ὃς ἦν πρὸ χρόνων τῆς ζωῆς μου ὁ πόθος·
ἤδη ἱστάμην ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ καὶ γυγνυαίου
ναοῦ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ
σημεῖου τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδοξίας, ἣτις ἐπὶ τῆς
ὑπερτάτης ταύτης προαιωνίου σκοπιᾶς τοῦ ἐλ-
ληνικοῦ ὀρίζοντος ἐγκυβερνεῖται ἀδίκαιστως, προ-
βάλλεται καὶ προαπαντᾷ ἀτρομήτως τὰ ἀπ' αἰώνων
ἐπ' αὐτῆς κατακυλισθέντα μανιώδη κύματα κτηνώ-
δους καταδιώξεως καὶ μίσους λυσσώδους. Ἡ ἀπὸ τοῦ
αἰγιαλοῦ ἀνοδὸς εἰς τὸ μοναστήριον, φέρει δι' ὁδοῦ
ἀνάντους μὲν πλὴν ὁμαλῆς καὶ τεχνικωτάτης, ἔργον
πόνου καὶ ἰδρώτος τῶν μοναχῶν. Ἡ φύσις τοῦ ὄρους
μεγαλοπρεπῆς καὶ πλουσία κοσμεῖ καθ' ἅπαν τὸ διά-
στημα τοῦτο τὴν ὁδὸν ἐκατέρωθεν, διὰ παντοίων
δένδρων καὶ θάμνων· φυτὰ δὲ εὐωδέστατα, ἀναρ-

ρίχόμενα εἰς τοὺς βράχους καὶ εἰς τὰ δένδρα, ἐξ ὧν
αὐθις ἀπὸ τῶν κορυφῶν καταπίπτοντα πλήρη ἀν-
θέων ποικιλοχρόων αἰωροῦνται εἰς τὸν αἶρα, πλη-
ροῦσι πανταχοῦ εὐωδίας τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ἐνταῦθα
ἀληθῶς πληρέστατα κατανοεῖ τις καὶ αἰσθάνεται
Νικηφόρον τὸν Γρηγορᾶν τὴν φύσιν τοῦ ὄρους ὡς ἐξῆς
περιγράφοντα.

α Τὰ τε γὰρ ἄλλα τὸ ὄρος ὁ Ἄθως θαυμάζεσθαι
ἄξιον εἶναι δοκεῖ μοι, ὅτι τε πρὸς αἶρα κέκραται
πάνυ τοι εὐφυῶς, καὶ ὅτι πολλῇ τι καὶ παντοδαπῇ
τῇ γλῶσσει κοσμεῖται, καὶ σφόδρα φιλοτίμως εἰπεῖν ἐκ
τοῦ ῥάστου τῶν ἐντυγχανόντων τὴν αἰσθησὶν δε-
ξιόυται, καὶ πολλὴν εὐθὺς προβάλλεται τὴν τῆς τέρ-
ψεως ἡδονήν· καὶ ῥεῖ πανταχόθεν ὡς περ ἐκ θησαυ-
ρῶν, τό τε εὐπνουν τῆς ὁδοῦ καὶ τὸ τοῦ ἀνθευ-
εῖν, καὶ καθαράς τὸ πλεῖστον ὁμιλεῖ ταῖς ἡλίου
ἀκτίαι· δένδρασί τε πολυειδέσι κομᾷ, καὶ ἄλση καὶ
λαυμῶνας ποικίλους ἔργα χειρῶν ἀνθρωπίνων πλουτεῖ,
καὶ γένει παντοίων ὀρνίθων περιχεῖται, καὶ σμήνη
μελιττῶν ἐκεῖ περιτρέχει τὰ ἄνθη, καὶ ἡρέμα τὸν
αἶρα περιδομᾷ· καὶ τέρψεώς τις πέπλος ἐντεῦθεν
ὑφαίνεται ξένος ἐκεῖ συμμιγῆς, οὐκ ἦρος ὥρα μόνη,
ἀλλ' ἐν ᾧ παντὶ καιρῷ καὶ χρόνῳ, ὁμοζυγοῦντος αἰ-
τοῦ τῶν τεσσάρων ὥρων κύκλου, πρὸς ὁμοίαν τὴν
χάριν καὶ ἡδονὴν τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθητηρίων· καὶ
μάλιστα, ὅτ' ἐκ μέσου τοῦ ἄλλους καὶ τῶν φυτῶν ἐκεί-
νων ὄρθιος ἡ τῆς ἀηδόνος ἡχίτατα μουσικῇ, συνά-
δει τοῖς ἐκεῖ μονάζουσιν εἰπεῖν καὶ συνυμνεῖ τὸν
Κύριον· ἔχει γὰρ κλέϊνη καὶ κιθάραν ἐπὶ στήθους
ἐνθεὸν τινα, καὶ ψαλτήριον ἐμφυτον, καὶ μουσικὴν
ἐναρμόνιον, ἐξ αὐτοσχεδίου περισκαλπίζουσιν τοὺς
ἀκούοντας πάνυ τοι ὁμοειδῶς· καὶ ἅμα πηγαῖς αὐτο-
φυῶν ὑδάτων ὁ χῶρος ἀοδεύει τε καὶ περιαντλεῖται
πολλαῖς. Ῥύακες ἀποβλύζοντες ἄλλοθεν ἄλλοι μυρίων
γίνονται παῖδες πηγῶν, καὶ ἀλλήλοις ἡρέμα καὶ
λάθρα, κλέπτοντες ὡς περ τὸν δρόμον, κοινοῦνται
τὸ ρεῦμα, οἷον ἐπίτηδες καὶ αὐτοὶ σιωπῶντες, καὶ
τινος παιδείας αἰσθανομένοις ὁμοίως ἀντιποιοῦμενοι,
καὶ διδόντες ἐξουσίαν μακρὰν τοῖς ἐκεῖ μονασταῖς
ἀθόρυβον βίον ἀνύοντας, τὰ πτερὰ τῆς εὐχῆς ἡσυχῆ
πρὸς θεὸν ἀναπέμπειν. (α).

Ἦν ἤδη ἐνδεκάτη περίπου ἡ ὥρα καὶ ὁ καύτων ἐν
τῇ πληρεστάτῃ ἐκείνῃ γαλήνῃ καὶ νηνεμίᾳ, ὁλονὲν
καθίστατο σφοδρότερος καὶ ἐπαισθητότερος, ὅτε τέ-
λος σχεδὸν περὶ μεσημέριαν ἀπνυδρημένος εἰσῆλθον
εἰς τὰ ὄροσερὰ καὶ μακρὰ προπύλαια τοῦ μοναστη-
ρίου. Ὁ ἡγούμενος ἰδὼν με ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ φρου-
ρίου αὐτοῦ ἀναβαίνοντα μετὰ πόνου, με ὑπεδέχθη
φιλοφρονέστατα εἰς τὴν πύλιν τοῦ μοναστηρίου. Πο-
λὺς καὶ ἐρυθρόμηλος γέρων, ἦν συνάμα καὶ ὁ ἐρα-
σμιώτατος τῶν ἀνθρώπων ὁ ἡγούμενος οὗτος ἐξδο-
μήκοντα μοναχῶν. Κατὰ τὰς ἀσκητικὰς διατάξεις
τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸ μονα-
στήριον ὀρεῖται πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ λατρεύσῃ τὸν
θεὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ὅθεν τὸ πρῶτον ἡμῶν ἔργον ἦν

(α) Πλουτάρχ. Περὶ ἀρετῆς ἡ τ' α'. Ἀλεξάνδρου, 2, 2.

(β) *Orte Grisebach Reise durch Rumelien.

(γ) Νικηφόρ. Γρηγορ. βιβλ. 14. κεφ. 70 σελ. 363 ἐκδ. Ένε-
τις.

ἡ εἰς τὸν ναὸν εἰσοδος, καὶ ἡ ἐν αὐτῷ τοῦ Θεοῦ προσκύνησις. Τοῦτο δὲ ἀπαρεγκλίτως τηρεῖται πανταχοῦ εἰς τὸ ὄρος.

Μετὰ τὴν προκαταρκτικὴν δὲ ταύτην εὐσεβὴ πρόξιν, ἔπεται ἡ ὑποδοχὴ εἰς τὸν ξενῶνα τοῦ μοναστηρίου, ὅτε ἐν τῷ μέσῳ τῶν εἰθισμένων φιλοφρονήσεων γίνονται αἱ ἐρωτήσεις περὶ τοῦ ὀνόματος, τῆς πατρίδος, τοῦ ἐπιγυγέλματος, καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐλεύσεως.

Μετ' οὗ πολὺ ἐστρώθη ἡ τράπεζα, ἐφ' ἧς παρετέθησαν νηοτήσιμα πλὴν ἡδύτατα βρώματα, καὶ ἄριστος νωπὴς μέλας μὲν ἀλλὰ νοστιμώτατος. Ἰσως δὲ ἐκ τῶν κυριωτάτων τῆς τραπέζης ἡμῶν ἐδεσμάτων ἦν καὶ ἡ πείνα, ἥτις εἶχεν ἤδη καταντήσῃ σπουδαιότητι.

Ἡ εἰδοῖσις, ὅτι ἤλθε τις ξένος ἐξ Ἀθηνῶν, διαδοθεῖσα ἐν ἀκαρεῖ εἰς τὸ μοναστήριον, συνεκάλεσε πάντας σχεδὸν τοὺς ἄλλως τε ἀδιαφόρους μοναχοὺς ἐξωθεν τοῦ ξενῶνος, προθυμουμενούς ἵνα ἴδωσι τὸ περίεργον τοῦτο θέαμα· καθότι πάντες ἴσως τοῦ Ἀθῶ οἱ μοναχοὶ γινώσκουσι τοὺς Γάλλους, τοὺς Ἀγγλοὺς, τοὺς Ἰώσους, τοὺς Γερμανοὺς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀντίποδας, μόνον δὲ Ἑλλήνων λογίων οὐδεμίαν ἔχουσι γνῶσιν· τοσοῦτον αἱ ἐπισκέψεις ἡμῶν εἰς τὰ μέρη ταῦτα εἰσι συχναὶ καὶ συνήθειαι! Ὁ τρόπος τῶν ἀνθρώπων τούτων ἐμαρτύρει ἀληθῆ ἐνθουσιασμόν καὶ εἰλικρινῆ ἀγάπην, ἢν ἐπάσχισα μὲν βεβαίως παντοιοτρόπως διὰ λόγων νὰ δικαιώσω, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐπὶ τέλους ζητεῖ καὶ πράγματα, ἃ δυστυχῶς οὐδέποτε τοῖς ἀνθρώποις τούτοις παρέσχομεν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου ἐν γένει ἀπαξ διὰ παντός. Τοῦ μοναστηρίου πρῶτος κτίτωρ ὑπῆρξεν ὁ ἅγιος Σίμων, πολὺν χρόνον ἀσκητεύσας ἐν τῷ ὄρει· εἶτα δὲ ἐτελείωσεν αὐτὸ Ἰωάννης ὁ Οὐγκλῆς ἡγεμὼν τῆς Σερβίας, ὃς ἐνταῦθα διήκυσσε καὶ τὸν βίον αὐτοῦ γενόμενος μοναχός. Τοῦ κοινοβίου τούτου, ἐν ᾧ πανταχοῦ καταραίνεται ἡ καθαριότης, ἡ τάξις καὶ ἡ φιλεργία, ἄξιοθαύματον εἶναι τὸ ὑδραγωγεῖον, ἔργον τέχνης καὶ μεγάλης δαπάνης, δι' οὗ ἐκ τοῦ ἀπέναντι ὄρους εἰσέρχεται εἰς τὸ μοναστήριον ἄφθονον ὕδωρ. Ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ καλὴ καὶ λαμπρὰ ὡς πᾶσαι ἐν γένει αἱ ἐκκλησίαι τοῦ ὄρους, τιμᾶται ἐν ὀνόματι τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως· ὑπεράνω δὲ τοῦ μοναστηρίου σώζεται ἔτι καὶ τὸ καλλεῖον ἐν ᾧ ἡσκήτευσεν κατ' ἀρχὰς ὁ κτίσας μετὰ ταῦτα τὸ μοναστήριον ἅγιος Σίμων. Ἡ μικρὰ τοῦ μοναστηρίου βιβλιοθήκη ἐμπεριέχει μόνον θεολογικὰ καὶ λειτουργικὰ συγγράμματα ἐντυπα, χειρόγραφον δὲ οὐδέν.

Ἀλλ' ὅτε ὁ Ἀγγλὸς Ροβέρτος Κούρτζων ἐπεσκέσθη τὸ ὄρος κατὰ τὸ ἔτος 1834, εὗρεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ταύτῃ ὑπάρχοντα ἔτι ἑκατὸν πεντήκοντα χειρόγραφα, ἐξ ὧν τὰ πεντήκοντα ἦσαν γεγραμμένα ἐπὶ χαρτοῦ περγαμηνῆς. Ἐκ τούτων δὲ ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ δύο τὰ σπουδαιότερα· α') τὸν βίον καὶ ἔργα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Κλίμακος ἡγουμένου τοῦ ὄρους Σινᾶ, χειρόγραφον ἐκ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος εἰς τέταρτον. β') τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ τὰς ἐπιστολάς, λαμπρὸν τόμον εἰς φύλλον. Ὁ αὐτός δὲ περιηγητὴς διηγείται προσέτι μετ' ἀφελείας, ὅτι εἶχεν ἤδη συμφωνήσῃ νὰ λάβῃ καὶ τρίτον χειρόγραφον, κάλλιστόν τινα τόμον εἰς τέταρτον τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων, περιέχοντα

ἐν ἀρχῇ ἐκάστου Εὐαγγελίου, τὴν εἰκόνα τοῦ εὐαγγελιστοῦ· ἀλλ' ἐνῷ ἡτοιμάζετο νὰ πληρώσῃ, μοναχὸς τις ἀνοίξας τὸν τόμον, ἀπῆντησε κατὰ τύχην εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ, ὀρικτὴν τινα ἀράν κατ' ἐκείνου, ὅστις ποτὲ ἐτόλμα νὰ πωλήσῃ ἢ δώσῃ τὸ χειρόγραφον τοῦτο. Τοῦτο δὲ τοσοῦτον ἐτάραξε τοὺς μοναχοὺς, ὥστε ἡ περὶ αὐτοῦ συμφωνία εὐθὺς διελύθη. Εἴθ' ἄρ' ὑπῆρχεν ἀρχῇθεν τιαυότης σωτήριος ἀρὰ ὡς πάντα τὰ ἐν τῷ ὄρει χειρόγραφα! Ἀλλὰ ποῦ νῦν τὸ τὴν ἀράν ἐμπεριέχον χειρόγραφον τῆς Σίμωνος πέτρης. Ἠφανίσθη καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἀκαταράτων ἐν τῇ ἀληθεῖ κατάρσῃ τῆς ἀμαθείας! Αἱ βιβλιοθήκαι τοῦ ὄρους ἐν γένει, καὶ περ νῦν εἰς ἰδιαίτερα δωμάτια φυλασσόμεναι εἰσιν, ἐκτὸς δύο ἢ τριῶν ἐξαιρέσεων, ἐν πλήρει ἀκοσμίᾳ καὶ ἀταξίᾳ, ἄνευ καταλόγων καὶ κατατάξεως. Δὲν δύναται δὲ τις νὰ πιστεύσῃ καὶ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς τῶν τόμων ἐπιγραφὰς, ὅταν τοιαῦται ὑπάρχωσι· καθότι πολλὰ ὁμοῦ συγγράμματα, καὶ τοῦτο λέγω ἐξ ἰδίας πείρας, ὑπάρχουσι συνεβραμμένα εἰς ἓνα τόμον, φέροντα μίαν καὶ μόνην ἐπιγραφὴν τοῦ κυρίου, ἢ κάλλιον ὀγκωδεστέρου συγγράμματος. Ὅθεν ἵνα ἦ τις βεβαίως περὶ τοῦ ἐμπεριεχομένου ἐκάστου τόμου, ὀφείλει ἵνα διέλθῃ αὐτόν μετὰ προσοχῆς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Τοῦτο δὲ δύναται καὶ ὀφείλουσιν ἵνα πράξωσιν ὅσοι ἢ μεταβαίνουσιν οἰκοθεν, ἢ ἐπὶ τούτῳ πέμπονται εἰς τὸν Ἀθῶ, ἵνα ἐν ἡσυχίᾳ ἀναδιφῇσιν τὰ γηραιὰ ταῦτα τοῦ Ἀθῶ κειμήλια. Ἐν γένει ὅμως δύναται τις τοῦτο τοῦλάχιστον μετὰ θετικότητος ἐκ προοιμίων νὰ εἴπῃ, ὅτι μεγάλαί ἐλπίδες περὶ ἀνακαλύψεως ἀπολωλότων ἀρχαίων χειρογράφων παντάπασιν δὲν ὑπάρχουσι (α), καὶ ὅτι καὶ αὐτοῦ τοῦ Στραβῶνος τὸ περίφημον χειρόγραφον τὸ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατοπεδίου σωζόμενον, ὃ τινες ὑπέθεσαν πλήρες, λήγει καὶ τοῦτο ἐν τῷ ἐνδόμῳ βιβλίῳ ὡς τὰ συνήθη· α Κινέας δ' ἔτι μυθωδέστερον . . . ο Πᾶσα ἄρα μέλλουσα τυχόν Σιμωνίδειος ἀγυρτεία, δέον ἵνα καταδικασθῇ ἐκ προοιμίων ὡς ἀπάτη καὶ δόλος. Ἀλλ' αἱ βιβλιοθήκαι τοῦ Ἀθῶνος ἄλλον τινα περιέχουσιν ἀληθῆ κεκρυμμένον θησαυρόν, τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα τοῦ ὄρους, οἷον τὰ χρυσοδόουλλα τῶν αὐτοκρατόρων, τὰ σιγίλλια, ἀργυροδόουλλα, καὶ πιττάκια τῶν Πατριάρχων, τὰ διάφορα αὐτοκρατορικὰ τυπικά, τὰ δικαστικὰ ὑπομνήματα, τὰς διαθήκας, τὰ πρακτικά, τὰς δωρεάς, τὰ παραδοτήρια ἔγγραφα, τὰς διαπράξεις, τὰ ἀφιερωτήρια, τὰς ἀνταλλαγὰς, τὰ δικαιωτήρια γράμματα, τὰ βασιλικά προτάγματα, καὶ τ' ἄλλα διάφορα μεταγενέστερα ἔγγραφα, περιέχοντα τοὺς τίτλους τῶν μοναστηρίων, ἐξ ὧν προκύ-

(α) Ὅρα περὶ τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ ὄρους καὶ εἰς τίς ἐλπίς ἀνακαλύψεως ἐν ταύταις ὑπάρχει ἀπολωλότος τινος ἀρχαίου συγγράμματος, τὰς ἐρεῖνας τοῦ καθηγητοῦ τῆς Καντεβριγίας Καρλόλου καὶ τοῦ Κ. Οὐντ, ὃς ἐξέδωκε ὁ R. Walpole ἐν τῇ πολυτίμῃ καὶ σπανίᾳ αὐτοῦ συλλογῇ ἀνατολικῶν διατριβῶν, εἰς τόμους δύο, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐπιγράφεται, *Memoirs relating to European and Asiatic Turkey* edited from manuscript journals· ὁ δὲ δεύτερος, *Travels in various countries of the East* being a continuation of memoirs relating to European and Asiatic Turkey. Λονδ. 1817—1820.

ψει ἡ μέλλουσα ἱστορία τοῦ ὅρου, ὅπως ἀγνώστας μέχρι τοῦδε. Παραδόξως πῶς οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς περὶ τῶν ἐλαχίστων ἡμῶν πολλάκις διεξοδικῶς καὶ μέχρι κόρου λαλοῦντες, διατηροῦσι περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου Ἀθῶνος ἀνεξήγητον καὶ ὅπως ἀδικιολόγητον σιωπὴν. Οὐ μόνον δὲ, ὡς εἶρηται, ἡ ἱστορία τοῦ ὅρου, ἣν ἡμεῖς ἐν σκιαγραφίᾳ κατωτέρῳ ἐπεχειρήσαμεν, θέλει προκύψει ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ πλείστα σκοτεινὰ καὶ ἀγνώστα τῆς μεσαιωνικῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας συμβάλλοντα θέλουσι προσέλθει εἰς φῶς, διότι τὰ ἱστορικά ταῦτα τοῦ Ἀθῶ μνημεῖα πραγματεύονται ἐν παρόδῳ περὶ πάντων σχεδὸν τῶν ἀντικειμένων, περὶ νομοθεσίας, ἱστορίας, γεωγραφίας, ἐπιδρομῶν πολεμίων, ἀναστατώσεων πόλεων, πολιτορκειῶν τῶν βαρβάρων καὶ ἄλλων πλείστων γεγονότων, ὧν οὐδεμίαν σχεδὸν ἔχομεν σήμερον ιδέαν.

Τὰ ἱστορικά δὲ ταῦτα μνημεῖα τοῦ ὅρου ἀρχόμενα πρῶτον ἀπὸ τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ἐξακολουθοῦσι κατὰ σειράν μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, μίαν μόνον πάσχοντα διακοπὴν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1192 — 1259, ὅτε οἱ Λατῖνοι κατέσχον τὸ Βυζάντιον καὶ τὰς λοιπὰς ἐν Εὐρώπῃ τῆς αὐτοκρατορίας πόλεις. Μέχρι τοῦ 1845 τὰ ἱστορικά ταῦτα τοῦ Ἀθῶ μνημεῖα ἦσαν διόλου ἀγνώστα· πρῶτον δὲ ὁ ἀρχιμανδρίτης Παρθένιος Οὐσπένσκι, πολὺν ἐν τῷ ὄρει διατριψας χρόνον ἐδημοσίευσεν ῥωσιστὶ κατὰλογον τῶν μνημείων τούτων ἐν Πετροπόλει, ἐν ᾧ πεπαιδευμένος Ἀρχιμανδρίτης Ἀβραάμοβιτς ἐτι μᾶλλον ὑστερον συναπλήρωσε (α). Ἐκ τούτων δὲ νῦν κυρίως, προστιθέντας καὶ ἡμεῖς μικρὰ ἄλλα διαφυγόντα τὴν προσοχὴν τῶν μνησκέντων ἀνδρῶν, δημοσιεύομεν χάριν τῶν λογίων ὁμογενῶν τὰ ἱστορικά μνημεῖα τοῦ ὅρου, ἵνα ἡ γνώσις αὐτῶν χρησιμεύσῃ ὡς βάσις τῆς μελλούσης ἱστορίας τοῦ Ἀθῶνος.

Τοιαῦτα δὲ ἐν τῇ μικρᾷ βιβλιοθήκῃ τῆς Σίμωνος Πέτρως εὑρίνται μόνον τὰ ἐξῆς, κατὰ χρονολογικὴν τάσιν:

α) Χρυσόβουλλον τοῦ δεσπότη Γεωργίου δι' οὗ αὐτός τε καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Εἰρήνη δωροῦνται τῷ μοναστηρίῳ 20 λίτρας ἀργυρίου· σλαβιστί· ἐν ἔτει 1430. (6939.) 14 Σεπτεμβρίου.

β) Σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου περὶ τῆς μεταδόσεως τῶν μοναχῶν τοῦ μοναστηρίου τούτου, μετὰ τὴν πυρπόλησιν αὐτοῦ, εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ξενοφώντος, ἔτει 1584 (7089.) Μαΐω. Ἰνδικτ. 9.

γ) Σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου ἐπικυροῦντος τὰ ὅρια, κελλία καὶ μετόχια τοῦ μοναστηρίου μετὰ τὴν ἀποτέρευσιν αὐτοῦ, ἔτει 1582 (8089.) Μαΐω. Ἰνδ. 9. (τεμάχ.).

δ) Σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου, περὶ τῶν ὑπὸ τῆς γυναικὸς Καπλίας κληροδοτηθέντων τῇ μονῇ κτημάτων ἐν ταῖς χωρίαις Σρουπτζέστι, Δραγομερέστι, κλπ. κεκυρωμένον διὰ χρυσοβούλλων τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας, Πέτρου, Αλεξάνδρου καὶ Μιχαήλ· οὗ ἡ ἀρχή· α Πολλοὶ πάλαι τῶν εὐσεβῶν κ κλ. ἔτει 1590. (7098.) Μαρτίω.

(α) Ὁ μὲν Οὐσπένσκι ἐξέδοτο τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ ἐν ἔτει 1843, ἐν Πετροπόλει, ὁ δὲ Ἀβραάμοβιτς ἐν ἔτει 1848 ἐν Βελ-γραδίῳ.

ε) Σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου, παραχωροῦν τῷ τῇ μονῇ ἀνήκοντι μετοχίῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν Βλαχίᾳ σταυροπηγικὰ δίκαια· οὗ ἡ ἀρχή· α Ἐπεὶ ταῖνων τῆς ἡμῶν μετρούτητος κλ. ἔτει 1591. (7100.) 5 Οκτωβρίου.

ς) Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ Βοεβόδου Οὐγγροβλαχίας, παραχωροῦν τῇ μονῇ διάφορα κτήματα. ἔτει 1599. (7107.) 28 Αὐγούστου. δοθέν ἐν Βουκουρεστίῳ. βλαχιστί.

ζ) Σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου περὶ συνδρομῶν, ἐπὶ ἀνεγέρσει τοῦ ὑπὸ τῆς πυρκαϊῆς καταστραφέντος μοναστηρίου. ἔτει 1622. (7130).

η) Σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου, ἐν ᾧ ἐμπεριέχεται ἡ ἐλληνικὴ μετάφρασις τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ δεσπότη Ἰωάννου Οὐγλῆ ἀτακταίνιστου τοῦ μοναστηρίου, οὗ ἡ ἀρχή· α Ἄξιον μὲν ἐστὶ καὶ ἐπαινετὴν κ κλ. ἔτει 1623. (7131).

θ) Ἐγγραφον τοῦ πατριάρχου Παΐσιου ἐκδοθέν ἐν Κοσσοβῳ, σλαβιστί. 1633. Μαρτίω.

ι) Σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου περὶ τοῦ ἐν Ἀθήνῃ κειμένου μετοχίου Τρίγχι, ἀνήκοντος τῇ μονῇ ταύτῃ. ἔτει 1797. Δεκεμβρίῳ. Ἰνδικτ. α.

ια) Σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. ἔτει 1798. Ἰανουαρίῳ. Ἰνδικτ. α.

ιβ) Σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου, ὀρίζοντος, ὅτι τὸ μοναστήριον τῆς Σίμωνος Πέτρως, ὀφείλει εἶναι κοινοδικόν. οὗ ἡ ἀρχή· α Ζήλω τῷ πρὸς τὰ θεῖα σκηνώματα κ κλ. ἔτει 1804. Δεκεμβρίῳ. Ἰνδικτ. ε.

Ἀπὸ τῆς Σίμωνος Πέτρως ἀρχεται ἡ τῶν μοναστηρίων τοῦ ὅρου τακτικὴ κατὰ σειράν περιήγησις μου. Ὁ σεβάσμιος γέρον μετὰ πολλὰς ἐγκαρδίους εὐχὰς μὲ ἀπέστειλε συνοδευόμενον ὑπὸ δύο μοναχῶν εἰς τὸ πλησιέστατον πρὸς μεσηδρίαν κείμενον μοναστήριον τοῦ Γρηγορίου. Καθ' ἑλθόν δὲ οἱ ἀγαθοὶ οὗτοι γέροντες μοναχοὶ μοὶ διηγοῦντο, μετὰ πίστεως ἐμπνεύσεως πίστιν, μετ' ἄλλων πολλῶν, καὶ τὴν διὰ νυκτὸς θαυμασίαν κατάβασιν τοῦ ἀστέρος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς πέτρας, ὅπου νῦν ἡ μονή. Τοιαύτας δ' εὐσεβεῖς παραδόσεις εἰς ἕκαστον μοναστήριον σωζομένας, ἀσμένως καὶ ἀδιαφόρως διηγοῦνται οἱ μοναχοὶ τοῖς προσκυνηταῖς, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς μελαγχολικῆς ταύτης καὶ παντέρπνου φύσεως, ἥτις πανταχοῦ παρέχει εἰς τὰς αἰσθήσεις συγκερασμένον τὸ ἡδὺ καὶ τὸ ὑψηλόν, οἰκοθεν ἡ ψυχὴ ἀνεπαισθήτως ὑψοῦται εἰς τὸν δημιουργόν, πληρουμένη θρησκευτικοῦ ἀνεκλαλήτου αἰσθήματος. Περὶ τὴν 4 περίπου, διὰ μέσου τερπνοτάτων κοιλάδων ὁδοιποροῦντες, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ παράλιον μοναστήριον τοῦ Γρηγορίου, οὗ πρῶτος κτίτωρ ὑπῆρξεν ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ νέος, ἀνακαινιστὴς δὲ αὐτοῦ ἡγεμὼν τις Ἀλέξανδρος τῆς Δακίας. Τὸ μοναστήριον τοῦτο εἶν' ἐκ τῶν ἐλαχίστων τοῦ ὅρου. Ὁ Κούρτζων ἐν τῇ γενικῇ αὐτοῦ ἐπιδρομῇ κατὰ τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ Ἀθῶ, ἀντὶ χειρογράφων εὑρεν ἐνταῦθα μόνον ἄριστα καὶ γλυκύτατα σῦκα. Οὐχ ἦττον ὁμοῦ καὶ ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσιν ἱστορικά τινα μνημεῖα τοῦ

δεκάτου ἔκτου, δεκάτου ἐβδόμου καὶ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος.

α.) Βυζαντινὸν περὶ κτήματός τινος τοῦ μοναστηρίου, ἐκ τῆς τουρκικῆς εἰς τὴν ἐλληνικὴν μεθερμηνευμένον. ἔτει 1568, (ἐγίρ. ἔτ. 976.)

β.) Σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου περὶ τῶν ὁρίων τοῦ μοναστηρίου. ἔτει 1775. Δεκεμβρίῳ.

γ.) Σιγίλλιον τοῦ μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας, περὶ παραδόσεως τῆς ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ αὐτοῦ κειμένης ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος μετὰ τῶν ἀνηκόντων αὐτῇ ἀμπελώνων, εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου. ἔτει 1776 Μαιῶ.

δ.) Ἕτερον Σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου περὶ τῶν ὁρίων τοῦ μοναστηρίου· ἐν ἔτει 1776· μηνὶ Ὀκτωβρίῳ.

ε.) Χρυσόβουλλον τοῦ Βασβόδου Μολδαβίας Γρηγορίου Γκίκα, ἐπικυροῦν τῇ μονῇ ταύτῃ τὴν κατοχὴν τοῦ μετοχίου Βυζαντίου μετὰ τῶν παρχημάτων αὐτοῦ· οὗ ἡ ἀρχὴ· «Δηλοποιούμεν διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν κλ. ἐν ἔτει 1777 Ἰαννουαρίου 15.

στ.) Χρυσόβουλλον τοῦ Βασβόδου τῆς Οὐγγροβλαχίας Α. Ὑψηλάντη, δωρουμένου τῷ μοναστηρίῳ 500 γρόσια. ἐν ἔτει 1778.

ζ.) Χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ, περὶ τοῦ ἀνήκοντος τῇ μονῇ μετοχίου τοῦ Βυζαντίου. ἐν ἔτει 1778. Ἰαννουαρίου 30.

η.) Σιγίλλια τοῦ πατριάρχου Γερασίμου περὶ τῶν ὁρίων τοῦ μοναστηρίου. ἐν ἔτει 1794. μηνὶ Μαΐῳ. καὶ ἔτει 1798.

Ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ ἀλλὰ κομψοτάτῃ μονῇ μικρὸν διατρίψας, μετέβην εὐθὺς εἰς τὸ ἐπόμενον μοναστήριον τοῦ Διονυσίου, τὸ προσφιλέστατον τοῦτο τοῦ ἐπὶ μισελληνισμῷ διαβοήτου Φαλμερᾷ οἰκητήριον. α. Πρὸ πάντων τῶν ἄλλων μοναστηρίων, (λέγει ὁ ἄλλως τε εὐφυὴς οὗτος ἱστορικός, ὅταν δὲν πρόκειται περὶ Σλάβων καὶ ἀποσλαυνώσεως τῆς Ἑλλάδος· καθότι τότε ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ σλαυικῆς μονομανίας οἰστρηλατούμενος περιπίπτει παραφρονῶν εἰς παρχολογισμούς πάσης πολυλάκης συζητήσεως ἀναξίους (α)), ὁ ἅγιος Διονύσιος εἶχε τὰς συμπαθείας μου, τὸ ἐρασμιώτατον τοῦτο κοινόδιον, ὁ μεμονωμένος αὐτὸς κόσμος παρὰ τὸν σμαραγδίζοντα Ἀεροπόταμον, ὅπου τάξις, καθαριότης, ἐπιείκεια καὶ ἐνταυτῷ αὐστηρὰ πειθαρχία διδάσκουσι τὴν λήθην τοῦ κόσμου. Ἀνεγερθὲν διὰ Κολχικοῦ χρυσίου ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κομνηνοῦ Ἀλεξίου Γ', καὶ προικισθὲν μετὰ ἐτησίων προσόδων ἐκ τοῦ

αὐτοκρατορικοῦ ταμείου, ὡς τελευταία πράξις τῆς εὐσεβοῦς τῶν Κομνηνῶν, καὶ ὡς κωδικοῦλος τρόπος τινὰ τῆς τελευταίας ἑλληνικῆς δυναστείας ἐν Τραπεζοῦντι, μελαγχολικὴν ἐγείρει ἀνάμνησιν εἰς τὰ χρονικά τοῦ Βυζαντίου. Τρεῖς τῆς ἡμέρας ἀντηχοῦσιν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀπὸ πέντε αἰώνων καὶ ἐπέκεινα, οἱ ὕμνοι εὐσεβῶν μοναχῶν, ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ εὐεργέτου αὐτῶν καὶ τοῦ βασιλικοῦ αὐτοῦ οἴκου. Ἀλλὰ ποῦ σήμερον ἡ Τραπεζοῦς ἐκείνη καὶ ἡ λαμπρότης αὐτῆς; ποῦ τὸ ὑπερήφανον ἐκεῖνο ἀνάκτορον τῶν αὐτοκρατόρων, ἐπὶ βράχων ὑψηλῶν ὡς διὰ μαγείας ἀνεγέρθη ἐν τῷ μέσῳ τερπνῶν κοιλάδων, δασῶν καὶ ῥυάκων; Στρέψατε τοὺς ὀρθόκλινους πρὸς τὸ ὀλιθερὸν ἐκεῖνο ἐρείπιον, πρὸς τὸν μονήρη ἐκεῖνον πύργον. Ἰδετε πῶς ἡ σελήνη σιωπηρὰ προβαίνει διὰ τῶν τόξων τῶν ἡρειπωμένων παραθύρων αὐτοῦ. Ἰδετε καὶ μάθετε, ὅποσον τοὺς λαοὺς ὠφελοῦσι μόνον εὐχαὶ ἄνευ πράξεων, ἐν τῷ κατὰ τῆς εἰμαρμένης ἀγῶνι (α). »

Τὸ χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου, τοῦ κτίτορος τῆς μονῆς, φυλασσόμενον μετὰ σεβασμοῦ ἐν κιβωτίῳ ἰδιαιτέρῳ, εἶναι ἀριστούργημα καλλιγραφίας βυζαντινῆς. Πανταχοῦ ἐν αὐτῷ στίλβει ὁ χρυσοῦς καὶ ποικίλα κύκλω ζωηρότατα χρώματα, θαυμασίως κοσμοῦντα τὸ περιθώριον τῆς μεμβράνης, ἐχούσης μῆκος μὲν δεκαπέντε πόδας, πλάτος δὲ ἓνα καὶ ἡμισυν. Τὸ μέγιστον ὅμως κόσμημα τοῦ χρυσοβούλλου εἶναι ἡ ἐν κεφαλίδι αὐτοῦ λαμπρὰ ζωγραφία τοῦ Ἀλεξίου μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Θεοδώρας, φερόντων ἀμφοτέρων τὴν αὐτοκρατορικὴν στολὴν μετὰ τῶν βασιλικῶν παρρημίων. Ὁ μὲν Ἀλέξιος κρατεῖ ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ τὸ σκήπτρον, ἐν τῇ ἀριστερᾷ δὲ τὸ ἐν ἄκρον τοῦ χρυσοβούλλου· ἡ δὲ Θεοδώρα ἐν τῇ ἀριστερᾷ τὸ χρυσοῦν βασίλειον μῆλον, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς αὐτοκρατορικῆς μεμβράνης· ὑπεράνω δὲ αὐτῶν παρίσταται ὁ Σωτὴρ εὐλογῶν ἀμφοτέρους· ἄνωθεν δὲ τοῦ Χριστοῦ ἡ συνήθης ἐπιγραφή· «Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος·» κατω δὲ ὑπὸ τοὺς ἐξῆς τίτλους τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐτοκράτειρας· «Ἀλέξιος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ πάσης Ἀνατολῆς, Ἰσθίων καὶ Περσείας (β) ὁ μέγας Κομνηνός. Θεοδώρα Χριστοῦ χάριτι εὐσεβεστάτη Δεσποινὴ ἡ Μεγάλῃ Κομνηνῇ, σύζυγος δὲ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Κύρ Ἀλεξίου τοῦ Μεγάλου Κομνηνοῦ·» καὶ τὸ «Πᾶσιν οἷς καὶ τὸ παρὸν ἡμῶν εὐσεβεῖς ἐπιδείκνυνται Σιγίλλιον·» ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ διπλώματος διὰ χρυσῶν ἡλῶν προσηλωμένα

(α) Τὸν καθ' ἡμῶν, ὡς Ἑλλήνων, τοῦ ἀνθρώπου ἐρεθισμὸν, καὶ τὴν ἀγωνιώδη προσπάθειαν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς προσφιλοῦς αὐτῷ ἰδέας, ὅτι οὐδεμία σήμερον ῥάνις ἐλληνικοῦ αἵματος ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς, ἐξηγεῖ ἐν μέρει καὶ δικαιολογεῖ ψυχολογικῶς αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ χορηγητὴρ, ὁ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς περὶ ἐαυτοῦ ἐξωγράφησε. «Ἐμὲ, λέγει, ἐριθίζει τὸ δύσκολον τὸ μετὰ πόνου ἀποκτιόμενον, τὸ νεαρὸν, τὸ ἄγνωστον· κατὰ δὲ τοῦ κόρου καὶ τῆς ἀηδίας τοῦ βίου, φρουρεῖ με μόνος ὁ πόλεμος κατὰ τῶν στοιχείων καὶ τῶν ἀνθρώπων.»

Original Fragmente etc. zur geschichte des Kais. Trapezunt von Dr. J. ph. Falmerayer. Ἀκαδημ. τοῦ Μονάχ. Τόμ. 17. 1843.

(α) "Opa Falmerayer Fragmente aus dem Orient. Τόμ. 2. σελ. 50.

(β) Τὸ περίεργον τοῦτο ὄνομα Περσείας ὡς ὄνομα γεωγραφικὸν ἐνταῦθα μόνον ἀπαντᾷται· σημαίνει δὲ περίεργον τινὲς τρόπον ἰδίως τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον καὶ πᾶσαν τὴν πρὸς Ἀνατολὴν παραλίαν χώραν μέχρι Βασπόρου. Ὁ Φαλμεράιερ λέγει ὅτι μέχρι τοῦ νῦν ἡ λέξις ἐν Τραπεζοῦντι διατήρησε τὴν σημασίαν ταύτην· πλὴν γυναῖκες λέγουσιν· ὁ ἄνδρας μου εἶναι Περσάτιανός, καὶ ἐννοοῦσιν ὅτι εἶναι ἐκ τῆς ἀντιπέραν ὁχθῆς τοῦ Εὐξείνου Πόντου. "Opa Abhandlungen der hist. Klass. der Bayer. Acad. der Wiss. Τόμ. 3. Μόναχ. 1843.

δύο μετάλλια χρυσά, ἐφ' ὧν παρίσταται ἡ εἰκὼν μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας· ἀμέσως δὲ ἀρχεται τὸ κείμενον τοῦ χρυσοδούλλου·

«Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται καὶ ὁ ἀγαπῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀγαπᾷ, κτλ.» (α).

Τὸ μοναστήριον λαϊκὸν τοῦτο τοῦ Διονυσίου ὁκοδομήθη ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ἐρημίτου, ἀδελφοῦ ὄντος τοῦ τότε μητροπολίτου Τραπεζοῦντος τὸ 1375, ἐν ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, δαπάνῃ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος, εἶνα, λέγει ὁ Αὐτοκράτωρ, συγχωρήσεως καὶ ἀναπαύσεως τύχοιμεν, καὶ μετὰ τῶν σωζομένων ταχθεῖμεν καὶ ἐν βίβλῳ ζωῆς ἐγγραφεῖμεν. » Ἐδαπανήθησαν δὲ εἰς τὴν οἰκοδομὴν ταύτην 797,000 δραχμαὶ (β), ὧν τὸ μὲν ἥμισυ ἐμετρήθη τῷ Διονυσίῳ εὐθὺς, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ ἐχορηγήθη εἰς τρεῖς δόσεις. Εἶναι δὲ λίαν περίεργος ἡ περιγραφή τοῦ ἡθους τοῦ Κυρ Διονυσίου, ὃ αὐτὸς ὁ Αὐτοκράτωρ διέγραψε, καὶ δι' οὗ ὁ μοναχὸς ἐκέρδησε τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ. «Ἐλθὼν γὰρ ἡδὴ τοῦ ἁγίου ὁρους ἀπάρχς . . . καὶ τῇ βασιλείᾳ μου εἰς ὅψιν παρσάτης, ῥακενδύτης, ἡσυχος, ὑπολαλῶν ὡς ἔθος τοῖς ἀναχωρηταῖς τὴν ὄρρυν, ὀλίγα λαλῶν, ὡς εἴθισται τοῖς ἐγκλείστοις, ἀλλὰ ψυχοφελῆ καὶ σωτήρια, καὶ ταῦτα συντετριμμένη καρδίᾳ καὶ πνεύματι ταπεινώσεως, ἄγγελός μοι πρὸς Θεοῦ σταλαῖς ἐλογίσθη σωτήριον εὐαγγελιζόμενος . . . Ἡ βασιλεῖα μου γοῦν τὸ τοῦ ἀνδρός κατιδοῦσα σεμνόν, τὸ χάριεν, τὸ ἀπλοῦν, τὸ ἀπερίεργον, τὸ καθόλου καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἱλαρόν, ἐδέξατό τε τοῦτον καὶ ὑπερηγάπησε καὶ ἡσπάσατο, καὶ ὡς ἐκ Θεοῦ πεμφθέντα ἐδεξιώσατο, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ ῥηθέντα, ὡς τινα ὁρόσον ψυχοφελῆ εἰσφικίστατο· πόθον γὰρ θεῖον καὶ ἔρωτα, καὶ ζῆλον θεάρεστον εἰσῆξέ μου τῇ ψυχῇ, καὶ ὅλος πρὸς τοῦργον παρακεκίνηκεν. » Ἡ θέσις δὲ ἦν ἐν τῷ ὄρει κατέχει τὸ μοναστήριον ὀρίζεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦτου τοῦ χρυσοδούλλου, ἀκάτω τοῦ μικροῦ Ἄθω, ἐν τῷ καταρρέοντι ἐκεῖσε Ἀεροποτάμῳ, ὅπου καὶ βουλευτήρια (γ) πλησίον ὁ τόπος ὀνομάζεται. »

Τῆς ἐκκλησίας ὁ κώδων ἀναγγεῖλας τοῦ ἡλίου τὴν

(α) Τὸ περίεργον τοῦτο χρυσοδούλλον μεθ' ἑτέρου τινὸς τοῦ αὐτοῦ Αὐτοκράτορος ἀφορῶντος τὴν μονὴν τῆς Σουμελάς ἐν Κολχίδι, ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1843 εἰς τὰς ἱστορικὰς διατριβὰς τῆς ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου. Τόμ. 3. τμήμα 3 σελ. 87—100.

(β) «Κατὰ γοῦν τὰ στοιχειθέντα ἀνωθεν συνεφωνήθη, τῷ ταιούτῳ αἰδεσιμωτάτῳ γέροντι Κυρ Διονυσίῳ, εἰδέναι τούτῳ ἡ Βασιλεῖα μου σὺ μὲν ἐκ αὐτῶν, ἐξ ὧν καταβάλετο ἀρτίως ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὰ πεντήκοντα, τὰ δὲ λοιπὰ ἔν' ἀποδοῦν τούτῳ ἐπὶ χρόνους τρισίν.» Ἐν σώματι, (Ἰταλιστὴ σημα) εἶχεν ἀξίαν ἐν τῷ ἑμπορίῳ τοῦ μεσαιῶνος 100,000 ἀσπρὰ ἀργυρᾶ ἔτι 3,400 φιορ. Ἦν. Τὰ ἑκατὸν ἀρα σώμια φέρουσιν ἀξίαν 10,000,000 ἀσπρων = 340000 φιορ. Ἦν. = περίπου 797,000 δραχμῶν.

(γ) Τίνος ἔνεκεν ὁ τόπος ἐκεῖνος ἀκατοίκητος τότε ὀνομάζεται κατὰ παράδοσιν βουλευτήριον; Βεβαίως ἐνταῦθα ὑπῆρχε τι σημεῖον ἀρχαίας πόλεως, ἢ ἄλλου τινος ἀρχαίου μνημείου· ἐξ οὗ ὁ τόπος ἔσχε τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ ἡ λέξις Ἀεροποτάμος, καὶ αὕτη ἴσως ὑπαίνειρεται ἱστορικόν τι τὴν σήμερον ἄγνωστον.

δύσιν, προσεκάλει τοὺς κοινοβίους μοναχοὺς εἰς τὴν ἐσπερινὴν τοῦ θεῖου λατρείαν. Ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον σιωπηλοὶ καὶ κάτω νεύοντες τὴν κεφαλὴν, εἰσέρχοντο οἱ πολῖται τοῦ μεγάλου Βασιλείου εἰς τὸν ναόν, τηροῦντες τὴν θέσιν, τὴν στάσιν, τὸ σχῆμα, ὃ ἦδη πρὸ χιλίων περίπου ἐτῶν διέγραφεν αὐτοῖς ὁ μέγας αὐτῶν νομοθέτης.

«Δεῖ τὸν μοναχὸν πρὸ πάντων ἀκτήμενα βίον κεκτῆσθαι, σώματος ἐρημίαν, καὶ κοσμιότητα σχήματος, φωνὴν σύμμετρον, καὶ λόγον εὐτακτον, τροφήν καὶ ποτὸν ἀθόρυβον, καὶ μετὰ εὐσταθείας ἐπὶ προσκυτέρων σιωπῇ, ἐπὶ σωφτέρων ἀκροᾶσθαι, πρὸς τοὺς ἰσους ἀγάπην ἔχειν, πρὸς τοὺς ἐλάττους ἀγαπῆτικὴν συμβουλίαν, ἀπὸ τῶν φαύλων καὶ σαρκικῶν καὶ φιλοπραγμῶν ἀναχωρεῖν, πλείονα νοεῖν, ὀλίγα φθέγγεσθαι, μὴ θρασύνεσθαι λόγῳ, μηδὲ περιτεύειν ὁμιλίαις, μὴ πρόχειρον γίνεσθαι περὶ γέλωτα, αἰδοῖ κοσμεῖσθαι, κάτω τὸ βλέμμα ἔχειν, ἄνω δὲ τὴν ψυχὴν, μὴ ἀντιλέγειν ἀντιλογίαις, εὐπειθὴ εἶναι, μνημονεύειν τῶν ἐσχάτων πάντοτε, τῇ ἐλπίδι χαίρειν, τῇ θλίψει ὑπομένειν, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, ἐν παντί εὐχαριστεῖν (α). »

Τὰ τῶν μοναχῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὡς γνωστὸν ἐνομοθετήθησαν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἐκείνου μεγάλου Βασιλείου τοῦ ἐπισκόπου Καππαδοκίας. Αἱ δὲ διατάξεις αὐτοῦ τηροῦνται μέχρι τῆς σήμερον ἀπαρέγκλιτοι, στηριζόμεναι ἐπὶ ἀδικοσυστάτων ψυχολογικῶν βάσεων. Ὁ ἄνθρωπος, καὶ τοι βεβαίως δὲν ἐγεννήθη ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἵνα ζῇ μονήρης ὡς περ θηρίον διὰ μόνον τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ μέρος αὐτοῦ ἀπαιτεῖ ἡ πατρίς, μέρος οἱ συγγενεῖς καὶ μέρος οἱ φίλοι· ὀφείλει ἄρα ἀκολουθῶν ὁδηγὸν τὴν φύσιν νὰ συνεισφέρει ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, καὶ νὰ τηρῇ τὸν σύνδεσμον τῆς πολιτικῆς κοινωνίας δι' ἀμοιβαίας βοηθείας, δόσεως, λήψεως, τέχνης, ἔργων καὶ λόγων· εἶναι ὁμῶς πρὸς τούτοις καὶ τοῦτο βέβαιον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται πολλάκις ἐν ἑαυτῷ ἀκατάσχετον τινα ῥοπὴν πρὸς τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀπομόνωσιν· ἴδιον δὲ τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας ἐστίν, ἵνα δύνηται νὰ ἱκανοποιῇ τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ ταύτην ὁρμὴν ἀποσυρόμενος τοῦ κόσμου, ὃν δὲν δύναται καὶ νὰ ὠφεληθῇ, μένων ἐν αὐτῷ οὕτῳ ψυχολογικῶς διακείμενος. Ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας λοιπὸν καὶ τῆς ψυχολογίας στηριζόμενος ὁ ἐκούσιος μοναχικὸς βίος, δὲν εἶναι τι παρὰ φύσιν, ἀλλὰ τὸναντίον συμπλήρωσις καὶ ἱκανοποίησις τῆς φύσεως, ἥτις ἀρέσκεται πανταχοῦ εἰς τὴν ἀρμονικὴν ποικιλίαν, ἀποστρεφόμενη τὴν δουλικὴν καὶ βεβιασμένην μονατονίαν καὶ ἰσοπέδωσιν, εἰς τε τὸν φυσικὸν καὶ τὸν ἠθικὸν κόσμον. Ἀλλ' ἡ ἀνατολικὴ ὁρθόδοξος ἐκκλησία, ἱκανοποιούσα τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ψυχικῆς διαθέσεως, δὲν ἠθέλησε διώλου νὰ πληρώσῃ τὸν κόσμον ἀνθρώπων ἀργῶν, ἐντροφόντων ἐκ τῶν ἰδρώτων τῆς ἐργατικῆς τῆς κοινωνίας τάξεως, ἀλλὰ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ, «ἀργὸς μὴ ἐσθιέτω» ἔδωκεν εἰς τοὺς μονα-

(2) Βασίλ. λογ. περὶ ἀγκήσ. πῶς δεῖ κοσμεῖσθαι τὸν μοναχόν.

χοὺς αὐτῆς, εἰς μὲν τὴν μίαν γαῖρα τὸν σταυρὸν, εἰς δὲ τὴν ἄλλην τὸ ἀποτρον, τὸ δρέπανον, τὴν δίκελ-
 λαν καὶ τὴν ποιμενικὴν ῥάβδον, ἐξορίσασα εἰς τὴν
 δύσιν τὰ πολυάριθμα τάγματα τῶν ἐπαιτῶν μο-
 ναχῶν. Διὰ τοῦτο, ὡς παρατηρεῖ ὀρθότατα ὁ Φαλ-
 μεράϊρ, ἐνόσῃ ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησίᾳ ἔχει ἐλευθέ-
 ρους γαιοκτῆμονας καὶ χωρικοὺς θέλει ἔχει ὡσαύτως
 καὶ μοναστήρια καὶ μοναχοὺς. Πρὸς τί ἵνα κατα-
 στραφῶσιν ἄνθρωποι, οἵτινες πρὸς τῇ καθημερινῇ συ-
 νήθει ἐργασία, ἐκουσίως εἰς ἑαυτοὺς ἐπιβάλλουσιν
 ἐτι στερήσεις καὶ πόνους, φέρουσιν ὡς οἱ λοιποὶ τὰ
 δημόσια βάρη, οὐδέποτε δὲ δι' ἁβρῶν συμποσίων,
 καὶ φιληδόνου ἀφθονίας ὑβρίζουσι τὰς ἀνάγκας τοῦ
 λαοῦ, ἐρεθίζοντες τὴν κοινοκτημονικὴν ὀργὴν τῶν
 ἀπύρων τῆς κοινωνίας τάξεων; Εἶναι δὲ περίεργον
 καὶ ἀξιοσημείωτον, ὅτι ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ,
 ἀντιθέτως πρὸς τὴν δυτικὴν, οὐδέποτε πλοῦτος καὶ
 ἀνθηρὰ οἰκονομικὴ κατάστασις ἡδυνήθησαν νὰ με-
 ταβάλλωσι τὸν πενιχρὸν βίον, τὴν δίαιταν, τὸ ἐνδυ-
 μα, καὶ τὰς καθημερινὰς ἐξεις τῶν Ἑλλήνων μονα-
 χῶν. Ἀναμφιδόλως δὲ ἡ αὐστηροτάτη αὕτη καὶ συνε-
 πεστάτη τήρησις τῆς ἀρχικῆς ἀπλότητος τοῦ συστή-
 ματος, ὑπῆρξε τὸ φυλακτήριον τῆς ὑπάρξεώς του.
 Μόνον ὅταν ἐγὼ αὐτὸς στερωμαι καὶ ὑποφέρω, δύ-
 ναμαι μετ' ἀποτελέσματος νὰ κηρύσσω πρὸς τὸν πει-
 νῶντα λαὸν τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν στέρησιν. α Ἡ
 ἀνατολή, λέγει ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, ἔλυσε πρό-
 βλημα ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου ἐναυάγησαν οἱ Εὐρωπαῖοι
 μεθ' ὅλης αὐτῶν τῆς σοφίας καὶ τῆς τέχνης. Ἐν τῇ
 Εὐρώπῃ ὁ χρόνος ἐν μέρει μὲν ἔθραυσεν, ἐν μέρει δὲ
 ἀνεμόρφωσε τὸ μοναστικὸν σύστημα· ἐν τῇ ἀνατο-
 λικῇ ὁμοῦς ἐκκλησίᾳ τὰ πράγματα, ὡς πρὸς τοῦτο,
 εἰς τὸ αὐτὸ ἐτι σημεῖον εὐρίσκονται, εἰς ὃ οἱ πρῶ-
 τοι τοῦ συστήματος καθιδρύται ἀρῆκαν αὐτά. Οὐδὲν
 ἄλλο δύναται τις ν' ἀπαντήσῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἄν-
 θρώπινον δημιούργημα, οὐ τὸ πνεῦμα, τὴν μορφήν
 καὶ τὴν ἀρχικὴν ἐνέργειαν δέκα πέντε αἰῶνες δὲν
 ἡδυνήθησαν νὰ κλονίσωσι. Μήπως τάχα μόνῃ ἡ Ἀνα-
 τολή ἔχη τὸ προνόμιον τοῦ νὰ παράγῃ ἔργα αἰῶ-
 νικ; Εἰς ἄλλους ἀφίνομεν νὰ ὑπολογίσωσι
 ὁπόσων στερεῖται κοινωνία τις, εὐρισκομένη ἐκτὸς
 τοῦ κύκλου τῆς προόδου, τῆς διηνεκοῦς βελτιώσεως
 καὶ τοῦ δυτικοῦ νεωτεριστικοῦ πνεύματος. Εἰς ἐμὲ
 ἀρκεῖ τοῦτο· ὅτι ὑπάρχει ἐτι ἐντεῦθεν τοῦ Ἑλλησ-
 πόντου τόπος, ὅπου δύναται τις ν' ἀντιστῇ ἐν ταύτῃ
 καὶ εἰς τὴν τυραννίαν τῆς ἀπολαύσεως, καὶ εἰς τὰ
 τεχνάσματα τῆς ἐξουσίας, καὶ εἰς τοὺς συλλογισμοὺς
 τῶν αὐλικῶν σοφιστῶν. Ἄνθρωποι, οἵτινες τολμῶσι
 τὸν πόλεμον κατὰ τῆς ὕλης δὲν εἶναι βεβαίως μο-
 ροί. Ἄν δὲ ἐλευθερία καὶ ἐσωτερικὴ τῆς ψυχῆς εἰρή-
 νη δὲν δύνανται ν' ἀποκτιθῶσιν εἰμὴ διὰ τῆς θυσίας
 τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης καὶ τῆς κομψότητος τοῦ
 βίου, τότε καὶ αὐτὸς ὁ φιλόσοφος δὲν δύναται νὰ
 ψέξῃ τί τοιοῦτον συνάλλαγμα. Ἐλεύθερος εἶναι μόνος
 ὁ δυνάμενος νὰ στερῇται. Ἐν τῇ Ἀθῶ μόνον οὐδεμίᾳ
 ποτὲ ἐγένετο μετὰ τοῦ κόσμου καὶ τῆς πολυτελείας
 συνθήκη, ὡς ἐν Εὐρώπῃ, ὅπου τοὺς παρελθόντας χρό-
 νους τῇδε κακεῖσε ἐδόξαζον, ὅτι δύναται τις νὰ τρώ-

γῇ καλὰ, νὰ ἐνδύηται μαλακὰ, νὰ θύῃ καὶ εἰς τὰς
 χάριτας, καὶ νὰ διατηρῇ μεθ' ὅλα ταῦτα εἰσέτι τὴν
 οὐσίαν καὶ τὴν δόξαν τῆς ἀγιότητος. Αὐτὸ δὲ τὸ γε-
 γονός, ὅτι οὐδεὶς τῶν κατοίκων τοῦ ἁγίου ὄρους ἐτόλ-
 μησεν ἐπὶ δεκαπέντε αἰῶνας νὰ προτείνῃ τροποποίη-
 σιν τινὰ τοῦ συστήματος, ἐπέθηκεν εἰς τὰ ἐγκαθι-
 δρύματα αὐτοῦ τὸν τύπον τῆς αἰωνιότητος, καὶ τὴν
 σφραγίδα τῆς ἁκρας εὐγενείας α (α).

Οὕτως ἐκφράζεται περὶ τοῦ Ἀθῶ ὁ ἄνθρωπος ἐκεί-
 νος, ὅστις πανταχοῦ τὸ δηλητήριον αὐτοῦ κατὰ τῶν
 Ἑλλήνων ἐξέχυσεν. Ἀρκεῖ ἡμῖν ἄρα οὗτος ὁ πανηγυρικός
 τῶν μοναχῶν τοῦ ἁγίου ὄρους, ὅστις οὐδ' ὑπὸ Ἑλλη-
 νος, οὐδ' ὑπὸ φιλέλληνας, οὐδ' ὑπ' ὀρθοδόξου γιγνώ-
 μενος, δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἐγείρῃ τὴν ἐλαχίστην
 ὑπὲρ αὐτῶν μεροληψίαν ὑπόνοιαν. Ὁ μοναστικὸς τοῦ
 Ἀθῶνος βίος τρεῖς ἐμπεριέχει βαθμοὺς ἀπομονώσεως
 καὶ ἀποχωρήσεως· ὁ πρῶτος εἶναι ὁ μοναστηριακός, ὁ
 δεύτερος ὁ ἀναχωρητικὸς, ὁ τρίτος ὁ ἀσκητικὸς ἢ φι-
 λέρημος. Πάντες δ' οὗτοι ἐνταυτῇ συνυπάρχουσιν ἐν
 τῷ ὅρει ἄνευ τινὸς πρὸς ἀλλήλους συγκρούσεως ἢ
 ἐτερογενεοῦς παρεμβάσεως. Ὅστις δηλονότι βαρυνθεὶς
 τὴν τύρβην καὶ τὰς θλίψεις τοῦ κόσμου, αἰσθάνεται
 μὲν τὴν ἀνάγκην τῆς ἡσυχίας, διατηρεῖ ὁμοῦς εἰσέτι
 τὴν ἀγάπην τῆς κοινωνίας, εἰσέρχεται εἰς τὸ μονα-
 στήριον, ὅπου μακρὰν τοῦ κόσμου, ζῇ αὖθις ἐν κοι-
 νωνίᾳ ἀνθρώπων ὁμοφρόνων καὶ ὁμοπαθῶν, συνδεο-
 μένων πρὸς ἀλλήλους διὰ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος καὶ
 τῶν αὐτῶν καθηκόντων. Ἄν δὲ καὶ τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ
 κοινωνικοῦ βίου δὲν δύναται νὰ φέρῃ ἡ κατάστασις
 τῆς βεβαρημένης ψυχῆς του, ἀποσύρεται εἰς τι με-
 μονωμένον κτῆμα τοῦ μοναστηρίου, λαμβάνων μεθ'
 ἑκταῦ δύο ἢ τρεῖς συνεταίρους. Ὁ τοιοῦτος μοναχὸς
 καλεῖται κελλειώτης, καὶ ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὸ
 μοναστήριον εἶναι σχέσις μισθωτοῦ· ὅθεν ἵνα λάβῃ
 ὁ κελλειώτης τὸ κτῆμα, καταβάλλει εἰς τὸ μονα-
 στήριον, εἰς ὃ τοῦτο ἀνήκει ὠρισμένον χρηματικὸν
 ποσόν, ἐν εἶδει μισθώματος. Εἰς ἕκαστον δὲ τοιοῦ-
 τον κτῆμα τοῦ κελλειώτου ὑπάρχει ἐκκλησία, κη-
 ποί, ἀμπελὼν, ἐλαιοτριβεῖον καὶ δένδρα ὁπωρο-
 φόρα, ὅσα ἀρκοῦσι πρὸς τὴν ἐνασχόλησιν καὶ συντή-
 ρησιν τοῦ βίου τοῦ ἀναχωρητοῦ, ὃς συμμορφοῦται
 κατὰ πάντα, ὅσα ἀφορῶσι τὴν δίαιταν, πρὸς τοὺς δι-
 αιτητικὸς κανόνας τοῦ μοναστηρίου, ἐξ οὗ ἐξήρτηται.
 Ὁ τρίτος δὲ τέλος βαθμὸς τοῦ μονήρους βίου, εἶναι ὁ
 τῆς ἀσκήσεως, οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἐμφαίνει τὸ πρᾶγμα.
 Οἱ ἀσκηταί, λέγει ὁ ἥδη μνημονευθεὶς συγγραφεὺς,
 εἶναι οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι, ὧν ἡ ἀρετὴ, ἡ μελαγχολία καὶ
 ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρως, πᾶσαν ὑπὸ τὴν αὐτὴν
 στέγην ἀνθρωπίνην συγκοινωνίαν καθιστᾷ περιττὴν
 καὶ ὀχληράν. Ἐπὶ τερπνοτάτων καὶ ποιητικῶν θέ-
 σεων τοῦ ἀειθαλοῦς καὶ λασίου ὄρους, πλησίον εἰς
 καταρράκτας, ἐντὸς λόχμης πυκνῆς, ἐπὶ ἀνεμώδους
 τινὸς δευράδος, παρὰ τὰς ὁμαλὰς καθέσεις τοῦ πυκνοῦ
 καὶ βαθυσκίου δάσους, ἵστανται αἱ ὑπὸ κισσοῦ περι-
 κεικαλυμμέναι τρωγλαὶ τῶν τετελειωμένων τούτων ἀ-
 σκητῶν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς δικαιοσύνης. Οὗτοι ζῶσι καὶ

(α) Fragment. aus dem Orient. T. 1. p. 101 ff.

ἐνδύονται ἐκ μόνης τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν αὐτῶν ἄνευ καλλιεργησίμου γῆς, ἄνευ ἀμπέλου, ἄνευ ληνοῦ καὶ ἐλαιοτριβείου, μόνοι ζῶντες ὡς οἱ κύκλωες τῆς Ὀδυσσεΐας. Κλῆμα ἀναρριχώμενον εἰς δένδρου ὑψηλὸν κορμὸν, συκῇ τις πεφυτευμένη πλησίον, ὀλίγα τινα ἄλλα καρποφόρα δένδρα, καὶ ἄρτος ξηρὸς, ἀρκούσιν εἰς τὸν ἀσκητὴν. Οὗτοι δὲ τῶν δένδρων οἱ καρποὶ καὶ αἱ σταφυλαὶ τῶν ὀλίγων κλημάτων, συλλεγόμεναι ἐν τῇ ὥρᾳ αὐτῶν καὶ ξηραίνόμεναι εἰς τὸν ἥλιον, εἶναι τὸ ἡδυσμα τοῦ γείματος ἐν χειμῶνι τοῦ ἀσκητοῦ, συνισταμένου εἰς μέλανα ἄρτον βεβραγμένον, εἰς ὕδωρ ψυχρὸν, κτλ. κτλ.

ΙΑΠΟΝΙΑ.

(Ἐκ τῆς Revue des Deux Mondes.)

(Συνέχ. Ὁρα Φυλλάδ. 276.)

—οοο—

Ἡ Ναγασάκη εἶναι πόλις καθαρὰ, εὐρύθμους καὶ πλατείας ἔχουσα ὁδοὺς καὶ διορόφους οἰκίας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὠραίας, ἐστεγασμένας διὰ κεράμων ἢ ξύλων, καὶ τὸ μὲν μέσον τῶν ὁδῶν εἶναι λιθόστρωτον, τὰ δὲ πλάγια ἐστρωμένα δι' ἄμμου, ῥέει δὲ καὶ ὕδωρ ἑκατέρωθεν διὰ δύο μεγάλων ῥυάκων. Μεταξὺ τῶν ἰαπωνικῶν καὶ τῶν κινεζικῶν πόλεων μεγίστη διαφορά ὑπάρχει· διότι εἰς τὰς τῆς Ἰαπωνίας οὔτε στενωποὺς οὔτε ἀκαθαρσίας ἀπαντᾷς, καὶ τὰ ἐργαστήρια ἔχουσι τὴν ὄψιν ἐπαγωγόν. Ἐκεῖ πωλοῦνται ὅλα τὰ προϊόντα τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας, σκιαδίσκαι, ῥιπίδια, κάνυστρα, ὀρειχάλκινα σκεύη, τῶν ὁποίων ἡ ἐργασία καὶ αἱ γλυφαὶ εἶναι πολὺ ἀνώτεραι τῶν κινεζικῶν, κοσμήματα καὶ ἀθύρματα ἐξ ὕλου. Καὶ ὅμως εἰς τὴν ὁλλανδικὴν καὶ τὴν ῥωσικὴν ἀγορὰν πωλοῦνται κομψότατα ἐπιπλά, σπανιώταται πορσελάνας, αἱ καλούμεναι ὦων κέλυφος, ὠραιότατα τηλεσκοπία, μικροσκοπία, κρεμαστὰ ὠρολόγια καὶ μεταξωτὰ, ὅλα ταῦτα ἐγχώρια. Αἱ οἰκίαι περιζωννύονται ἐν γένει ὑπὸ ἐξωστῶων, καὶ κλείονται διὰ συρτῶν ξυλίνων παραπετασμάτων, περικεκαλυμμένων διὰ χάρτου κατεσκευασμένου ἐκ τοῦ δευτέρου φλοιοῦ τῆς μωρέας· πολλάκις τὰ παραπετάσματα ταῦτα κλείονται τὴν ἡμέραν, καὶ τότε φαίνεται τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας. Ὅπισθεν δὲ ἐνὸς ἢ δύο θαλάμων ὀλίγον ὑπὲρ τὸ ἔδαφος κειμένων, καὶ ἐσκεπασμένων διὰ καθαρωμάτων ψιάθων, ὑπάρχει αὐτῇ ἢ κῆπος μετὰ δένδρων καὶ πηγῆς δροσεροῦ ὕδατος· Ἰαπωνεὺς δὲ καταγίνεσθαι εἰς τὰ τῆς οἰκίας ἐνὸς παιδία ὀλόγυμνα παίζουσι περὶ αὐτὴν. Καθ' ὁδὸν οὔτε ἀμάξας οὔτε φορτηγὰ ζῶα ἀπαντᾷς· ἐξ ἐναντίας οἱ πεζοὶ εἶναι πολυάριθμοι πλὴν ἐπὶ τῶν θερινῶν ἡμερῶν, καὶ πάντες ἔχουσι τὸ ἥθος προσηνὲς καὶ εὐθυμον. Ἡ πόλις κατοικεῖται ὑπὸ ὀγδοήκοντα χιλιάδων κατοίκων, καὶ διαδρέχεται ὑπὸ ποταμοῦ τριάκοντα ἢ καὶ τεσσαράκοντα γερύρας ἔχοντος, λιθίνους τὰς ἡμισείας. Ἐξήκοντα καὶ δύο ναοὶ, μεγάλοι καὶ μικροὶ, εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς τὴν

λατρείαν τῶν προπατόρων καὶ τὴν τοῦ Βούδδα. Πολὺς ἀριθμὸς οἰκιῶν ἐκ τῶν καλουμένων τοῦ τεῖου κεῖνται διεσκορπισμένοι κατὰ τὰς πλευρὰς τῶν ὁρέων ἢ καὶ τὰς ἄκρας βράχων, εἰς ἃς φέρουσι πλατεῖαι κλίμακες· ἡ θέα ἐκεῖθεν εἶναι θαυμασιωτάτη. Κεῖνται δὲ αἱ ξύλιναι μὲν ἀλλὰ κομψόταται αὐταὶ οἰκίαι μεταξὺ δασυτάτων ἄλσων καὶ κήπων κλιμακῶδον διεσπενασμένων, καὶ ποτιζομένων ὑπὸ διαυγεστάτου καὶ ἄλλομένου ὕδατος. Πολλοὶ, μάλιστα δὲ καὶ οἰκογένειαι, ἀπέρχονται εἰς τὰς φαειροτάτας ταύτας οἰκίας ὅπως πῖωσι τεῖον ἢ καὶ γευθῶσιν. Ἀγγλοὶ τινὲς, παρεκάθησαν εἰς τράπεζαν περὶ ἧς ὁ Κ. Ὀλίφαν δίδει περιέργους εἰδήσεις· αὐτὸς τοῦ γείματος, λέγει, ἐτέθησαν κατὰ γῆς, τακτοποιηθέντα ταχέως καὶ ἐπιτηδεῖως ὑπὸ παρθένων καθαρῶς ἐνδεδυμένων, αἵτινες ἐκάθησαν περὶ προσκαλέσασθαι καὶ ἡμᾶς νὰ παρακαθίσωμεν. Ἡμεῖς δὲ, οἵτινες εἰχομεν ἀποβάλλει πρὸ πολλοῦ παρὰ τὴν θύραν τὰς ἐμβάδας, διότι κατὰ τὴν ἰαπωνικὴν συνήθειαν οὐδεὶς εἰσέρχεται εἰς θάλαμον φέρων αὐτάς, ἐκαθήσαμεν διασταυρώσαντες τοὺς πόδας, καὶ παρατηροῦμεν περίεργοι ἅμα δὲ καὶ ἀναφρίσκοντες τὰ τῆς τραπέζης· εἶδομεν ἰχθὺς ὠμοὺς κεκαυμένους εἰς μικρὰ στρογγύλα τεμάχια, γιγγέβειν ταριχευτὴν, καραβίδας, ὠὰ, βδέλλας, ἀγνώστου ζώου ὁπτὰ κρέατα, καὶ ἄπια, καὶ γεώμηλα καὶ ἄλλας ὁπώρας, καὶ λάχανα παρεσκευασμένα πολλὰ ἐπιτηδεῖως ἐνίοτε, πρὸς τούτοις δὲ καὶ *πη. λάβριον*. Μετὰ ταῦτα ἦλθον καὶ ἄλλαι νέαι κιθαρῳδοῦσαι καὶ τυμπανίζουσαι· ἀλλ', ὡς φαίνεται, τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀκοὰς δὲν πολυθέλγει τῆς Ἰαπωνίας ἢ μουσικῇ, ἣν ὁ Κ. Ὀλίφαν δὲν νομίζει ἀνωτέραν τῆς τῶν Κινέζων. Πίνουσι δὲ τεῖον, καὶ ἄλλο τι ποτὸν ἐξ ὀρυζίου ἐξυμωμένου ὀνομαζόμενον *σακί*, ἡδὺ τὴν γεῦσιν καὶ ὁμοιον τὸ χρῶμα πρὸς τὸ τοῦ οἴνου Χερές.

Διμύσιοι λειτουργοὶ, κανονίζοντες τὰ τῆς πληρωμῆς τῶν πραγμάτων ὅσα ἀγοράζουσιν οἱ ξένοι, διατρίβουσιν εἰς τὴν ῥωσικὴν ἀγορὰν, κειμένην ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ περιέχουσιν ποικίλα ἐμπορεύματα· διότι εἰς τὴν Ἰαπωνίαν δὲν πληρόνεται ὅπως καὶ παρ' ἡμῶν τὰ ἀγοραζόμενα· κατ' ἐπιταγὴν ἀνωτέραν ἣν οὐδεὶς ποτε τολμᾷ νὰ παραβῇ, ξένα νομίσματα δὲν εἶναι δεκτὰ. Ὅταν ὁ ἀγοραστὴς ἐκλέγῃ τί, ὁ ἔμπορος δίδει αὐτῷ λεπτότατον κάλαμον μετὰ μελάνης καὶ τεμάχιον χάρτου, ἐφ' οὗ γράψας ἐκεῖνος τὴν τιμὴν καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀπαγγέλλει τοῦτο καὶ διὰ στόματος πρὸς τὸν Ἰάπωνα, ὅστις ἐπαναλαμβάνει αὐτὸ, κατὰ τὸ δυνατόν, ἰαπωνιστί. Πρὸς δὲ τὸ ἑσπέρας συνέρχονται εἰς κατάστημα, ὅπου εὐρίσκονται τὰ ἀγορασθέντα, ἐφ' ὧν σημειῖται ἡ τιμὴ, ἥτις ἀποτίεται διὰ ξένων μὲν νομισμάτων ἀλλὰ κατὰ τὸ βάρος αὐτῶν.

Τὸ ὀγκωδέστερον νόμισμα τῶν Ἰαπώνων, τὸ ὀβάγκ, βαρὺ καὶ πολύτιμον, ὡς τὸ ἀρχαῖον τάλαντον τῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, κατήντησε νὰ ἔχῃ ὀνομαστικὴν μόνον ὑπαρξίν. Ἐκαστον νόμισμα μῆκος μὲν ἔξ, πλάτος δὲ τριῶν καὶ ἡμίσεως δακτύλων ἔχον, ἰσοδυναμεῖ πρὸς εἴκοσι λίρας ἀγγλικὰς ἢ ἑξακοσίας περίπου δραχμάς. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλα μικρότερα